

Kriminalvårdsfrågor

Sammanfattning

Utskottet föreslår tre tillkännagivanden till regeringen med anledning av motionsyrkanden om kriminalvårdsfrågor. Förslagen rör i korthet följande frågor:

- Bättre anpassade frivårdsinsatser för unga gängkriminella.
- En ny utredning med motsvarande uppdrag som den nedlagda utredningen. En flexibel och effektiv kriminalvård.
- Försändelser till en intagen, förutom försändelser till och från den egna advokaten samt annan myndighetspost, ska i hög utsträckning kontrolleras av kriminalvårdspersonal.

Utskottet föreslår att riksdagen avslår övriga motionsyrkanden, bl.a. med hänvisning till pågående arbeten.

I betänkandet finns 22 reservationer (S, M, SD, MP, C, V, L, KD, -).

Behandlade förslag

Ett yrkande i en motion från allmänna motionstiden 2016/17.

Cirka 60 motionsyrkanden från allmänna motionstiden 2017/18.

Innehållsförteckning

Utskottets förslag till riksdagsbeslut	4
Redogörelse för ärendet	9
Ärendet och dess beredning.....	9
Utskottets överväganden.....	10
Häktade	10
Återfallsförebyggande arbete	20
Tiden i anstalt.....	30
Arbete mot radikalisering	34
Överförande av straffverkställighet	40
Intensivövervakning med elektronisk kontroll	45
Villkorlig frigivning	47
Motioner som bereds förenklat.....	53
Reservationer	54
1. Uppsökande verksamhet, punkt 2 (M, C, L, KD).....	54
2. Häktes- och restriktionsutredningens förslag, punkt 3 (V).....	54
3. Användningen av restriktioner och isolering, punkt 4 (KD).....	56
4. Utökad närvaro av socialtjänsten i anstalt och häkte, punkt 5 (M)	56
5. Avhopparverksamhet, punkt 6 (M, C, L, KD).....	57
6. Samverkan mellan myndigheter, punkt 7 (M)	58
7. Sociala stödgrupper, punkt 8 (M)	59
8. Tillsätta en utredning med motsvarande uppdrag som den nedlagda utredningen En flexibel och effektiv kriminalvård, punkt 10 (S, MP, V).....	59
9. Sociala utfallskontrakt, punkt 11 (KD).....	60
10. Arbetsförberedande insatser, punkt 13 (M, C, L, KD)	61
11. Kontroll av försändelser, punkt 14 (V).....	62
12. Uptäcka och motverka radikalisering, punkt 15 (M, C, L, KD)	62
13. Kriminalvårdens roll i de nationella insatsteamerna mot extremism, punkt 16 (KD)	63
14. Verkställighet i annat land trots förlängd faktisk strafftid, punkt 18 (SD, -).....	64
15. Avtjäna fängelsestraff i hemlandet, punkt 19 (M)	65
16. Intensivövervakning med elektronisk kontroll, punkt 20 (V).....	65
17. Föreskrifter vid villkorlig frigivning, punkt 22 (M, C, L, KD).....	66
18. Medverkan i behandlingsprogram, punkt 23 (M, C, L, KD)	67
19. Uppföljnings- och tillsynsansvar efter villkorlig frigivning, punkt 24 (M, C, L, KD).....	68
20. Villkorlig frigivning efter tre fjärdedelar av strafftiden, punkt 26 (M).....	68
21. Effektivare användning av prövotiden, punkt 27 (M).....	69
22. Möjlighet att senarelägga villkorlig frigivning, punkt 28 (M, KD)	69
Särskilda yttranden	71
1. Motioner som bereds förenklat, punkt 29 (M).....	71
2. Motioner som bereds förenklat, punkt 29 (SD, -).....	71
3. Motioner som bereds förenklat, punkt 29 (C).....	71
4. Motioner som bereds förenklat, punkt 29 (V)	71
5. Motioner som bereds förenklat, punkt 29 (L).....	71
6. Motioner som bereds förenklat, punkt 29 (KD).....	72

Bilaga 1

Förteckning över behandlade förslag	73
Motion från allmänna motionstiden 2016/17	73
Motioner från allmänna motionstiden 2017/18	73

Bilaga 2

Motionsyrkanden som avstyrks av utskottet	80
---	----

Utskottets förslag till riksdagsbeslut

Häktade

1. Barn och unga i häkte

Riksdagen avslår motion

2017/18:413 av Christina Örnebjär (L) yrkandena 1–5.

2. Uppsökande verksamhet

Riksdagen avslår motion

2017/18:3191 av Tomas Tobé m.fl. (M, C, L, KD) yrkande 14.

Reservation 1 (M, C, L, KD)

3. Häktes- och restriktionsutredningens förslag

Riksdagen avslår motion

2017/18:3605 av Linda Snecker m.fl. (V) yrkande 3.

Reservation 2 (V)

4. Användningen av restriktioner och isolering

Riksdagen avslår motion

2017/18:3837 av Andreas Carlson m.fl. (KD) yrkande 5.

Reservation 3 (KD)

Återfallsförebyggande arbete

5. Utökad närvaro av socialtjänsten i anstalt och häkte

Riksdagen avslår motion

2016/17:3232 av Beatrice Ask m.fl. (M) yrkande 4.

Reservation 4 (M)

6. Avhopparverksamhet

Riksdagen avslår motionerna

2017/18:2375 av Finn Bengtsson (M),

2017/18:3192 av Tomas Tobé m.fl. (M, C, L, KD) yrkande 2 och

2017/18:3582 av Roger Haddad m.fl. (L) yrkande 19.

Reservation 5 (M, C, L, KD)

7. Samverkan mellan myndigheter

Riksdagen avslår motion

2017/18:3569 av Ulf Kristersson m.fl. (M) yrkande 66.

Reservation 6 (M)

8. Sociala stödgrupper

Riksdagen avslår motion

2017/18:3569 av Ulf Kristersson m.fl. (M) yrkande 68.

Reservation 7 (M)

9. Bättre anpassade frivårdsinsatser för unga gängkriminella

Riksdagen ställer sig bakom det som utskottet anför om bättre anpassade frivårdsinsatser för unga gängkriminella och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2017/18:3188 av Tomas Tobé m.fl. (M, C, L, KD) yrkande 1.

10. Tillsätta en utredning med motsvarande uppdrag som den nedlagda utredningen En flexibel och effektiv kriminalvård

Riksdagen ställer sig bakom det som utskottet anför om att tillsätta en utredning med motsvarande uppdrag som den nedlagda utredningen En flexibel och effektiv kriminalvård hade för att utvärdera det återfallsförebyggande arbetet inom Kriminalvården och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motionerna

2017/18:3188 av Tomas Tobé m.fl. (M, C, L, KD) yrkande 11 och

2017/18:3837 av Andreas Carlson m.fl. (KD) yrkande 1.

Reservation 8 (S, MP, V)

11. Sociala utfallskontrakt

Riksdagen avslår motionerna

2017/18:3751 av Andreas Carlson m.fl. (KD) yrkande 2,

2017/18:3837 av Andreas Carlson m.fl. (KD) yrkande 7 och

2017/18:3899 av Andreas Carlson m.fl. (KD) yrkande 13.

Reservation 9 (KD)

Tiden i anstalt

12. Läkemedelsanvändning på anstalterna

Riksdagen avslår motion

2017/18:1505 av Margareta Larsson (-).

13. Arbetsförberedande insatser

Riksdagen avslår motionerna

2017/18:3188 av Tomas Tobé m.fl. (M, C, L, KD) yrkande 2 och

2017/18:3569 av Ulf Kristersson m.fl. (M) yrkande 65.

Reservation 10 (M, C, L, KD)

14. Kontroll av försändelser

Riksdagen ställer sig bakom det som utskottet anför om att säkerställa att försändelser till en intagen, förutom försändelser till och från den egna advokaten samt annan myndighetspost, i hög utsträckning kontrolleras av kriminalvårdspersonal och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2017/18:3188 av Tomas Tobé m.fl. (M, C, L, KD) yrkande 10.

Reservation 11 (V)

*Arbete mot radikaliserings***15. Upptäcka och motverka radikaliserings**

Riksdagen avslår motionerna

2017/18:3685 av Annie Lööf m.fl. (C) yrkande 52 och

2017/18:3735 av Tomas Tobé m.fl. (M) yrkande 13.

Reservation 12 (M, C, L, KD)

16. Kriminalvårdens roll i de nationella insatsteamens mot extremism

Riksdagen avslår motion

2017/18:3837 av Andreas Carlson m.fl. (KD) yrkande 4.

Reservation 13 (KD)

*Överförande av straffverkställighet***17. Förhindra strafflindring**

Riksdagen avslår motion

2017/18:3238 av Cecilia Widegren (M).

18. Verkställighet i annat land trots förlängd faktisk strafftid

Riksdagen avslår motion

2017/18:3546 av Kent Ekeröth (SD).

Reservation 14 (SD, -)

19. Avtjäna fängelsestraff i hemlandet

Riksdagen avslår motion

2017/18:3738 av Tomas Tobé m.fl. (M) yrkande 9.

Reservation 15 (M)

*Intensivövervakning med elektronisk kontroll***20. Intensivövervakning med elektronisk kontroll**

Riksdagen avslår motion

2017/18:1138 av Linda Snecker m.fl. (V) yrkande 3.

Reservation 16 (V)

Villkorlig frigivning

- 21. Avskaffa villkorlig frigivning för återfallskriminella**
Riksdagen avslår motionerna
2017/18:2549 av Lars Hjalmered (M) och
2017/18:2808 av Carl-Oskar Bohlin och Erik Bengtzboe (båda M).

- 22. Föreskrifter vid villkorlig frigivning**
Riksdagen avslår motion
2017/18:3188 av Tomas Tobé m.fl. (M, C, L, KD) yrkandena 3 och 4.
Reservation 17 (M, C, L, KD)

- 23. Medverkan i behandlingsprogram**
Riksdagen avslår motionerna
2017/18:3188 av Tomas Tobé m.fl. (M, C, L, KD) yrkande 5 och
2017/18:3584 av Roger Haddad m.fl. (L) yrkande 7.
Reservation 18 (M, C, L, KD)

- 24. Uppföljnings- och tillsynsansvar efter villkorlig frigivning**
Riksdagen avslår motion
2017/18:3188 av Tomas Tobé m.fl. (M, C, L, KD) yrkande 9.
Reservation 19 (M, C, L, KD)

- 25. Avskaffa villkorlig frigivning**
Riksdagen avslår motion
2017/18:3450 av Fredrik Schulte (M) yrkandena 1–3.

- 26. Villkorlig frigivning efter tre fjärdedelar av strafftiden**
Riksdagen avslår motionerna
2017/18:3569 av Ulf Kristersson m.fl. (M) yrkande 52 och
2017/18:3738 av Tomas Tobé m.fl. (M) yrkande 3.
Reservation 20 (M)

- 27. Effektivare användning av prövotiden**
Riksdagen avslår motion
2017/18:3569 av Ulf Kristersson m.fl. (M) yrkande 69.
Reservation 21 (M)

- 28. Möjlighet att senarelägga villkorlig frigivning**
Riksdagen avslår motion
2017/18:3837 av Andreas Carlson m.fl. (KD) yrkande 3.
Reservation 22 (M, KD)

*Förenklad beredning***29. Motioner som bereds förenklat**

Riksdagen avslår de motionsyrkanden som finns upptagna under denna punkt i utskottets förteckning över avstyrkta motionsyrkanden.

Stockholm den 15 mars 2018

På justitieutskottets vägnar

Tomas Tobé

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Tomas Tobé (M), Mats Pertoft (MP), Helene Petersson i Stockaryd (S), Elin Lundgren (S), Anti Avsan (M), Susanne Eberstein (S), Johan Hedin (C), Anders Hansson (M), Petter Löberg (S), Adam Martinen (SD), Roger Haddad (L), Linda Snecker (V), Andreas Carlson (KD), Lawen Redar (S), Sanne Lennström (S), Ellen Juntti (M) och Patrick Reslow (-).

Redogörelse för ärendet

Ärendet och dess beredning

I betänkandet behandlar utskottet 63 motionsyrkanden från allmänna motionstiden 2017/18. Utskottet behandlar även ett yrkande från allmänna motionstiden 2016/17. Yrkandena rör bl.a. frågor om häktning, återfallsförebyggande arbete, arbete mot radikaliserings och villkorlig frigivning. Yrkandena återfinns i bilaga 1. Av dessa yrkanden behandlas 19 förenklat eftersom riksdagen har behandlat samma eller i huvudsak samma frågor tidigare under valperioden. Dessa yrkanden finns i bilaga 2.

Utskottets överväganden

Häktade

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om bl.a. maximitid för häktning av minderåriga, översyn av den uppsökande verksamheten i häkte och förbud att placera barn och unga i häkte.

Jämför reservation 1 (M, C, L, KD), 2 (V) och 3 (KD).

Motionerna

I motion 2017/18:413 av Christina Örnebjär (L) yrkande 1 begärs att en maximitid ska införas för häktning av minderåriga. Motionären anser även att tiden för häktning med restriktioner ska förkortas och att en tuffare prövning av restriktioner ska göras vid häktning (yrkande 2 och 4). Vidare anser motionären att det bör införas ett förbud mot isolering av barn (yrkande 3). I motionen yrkas även att det ska göras en översyn av möjligheten att i stället för i häkte i första hand placera unga personer på ungdomshem (yrkande 5).

I motion 2017/18:3191 av Tomas Tobé m.fl. (M, C, L, KD) yrkande 14 begärs att den uppsökande verksamheten i häkten för unga ska ses över. Motionärerna anför att det är viktigt att Kriminalvårdens uppsökande verksamhet prioriterar unga häktade som är i behov av olika insatser för att bryta den kriminella banan. För unga som är häktade med restriktioner är den uppsökande verksamheten också ett exempel på isoleringsbrytande åtgärder som kan underlätta tillvaron.

I motion 2017/18:3605 av Linda Snecker m.fl. (V) yrkande 3 begärs att regeringen snarast bör återkomma med förslag om barn och häktning som ligger i linje med vad som föreslås i utredningsbetänkandet Färre i häkte och minskad isolering (SOU 2016:52). Motionärerna anför bl.a. att de vill att det införs ett förbud både mot att isolera unga och att placera barn och unga i häkten. Vidare vill de att det skyndsamt genomförs förändringar som innebär att barn som misstänks för brott som kräver häktning placeras i en miljö som är särskilt anpassad för barn och unga. Motionärerna framhåller att det i SOU 2016:52 lämnas förslag som går i linje med vad de efterfrågar.

I motion 2017/18:3837 av Andreas Carlson m.fl. (KD) yrkande 5 begärs att restriktioner och isolering av barn som är häktade ska användas med stor försiktighet så att tiden i häkte inte skadar den häktade. Motionärerna hänvisar till det ovan nämnda utredningsbetänkandet SOU 2016:52 och anför bl.a. att utredningens uppfattning är att restriktioner används i större utsträckning än vad som är motiverat.

Bakgrund

Gällande rätt

Reglerna om häktning finns i 24 kap. rättegångsbalken (RB). Av 1 § framgår bl.a. följande. Den som på sannolika skäl är misstänkt för ett brott för vilket är föreskrivet fängelse ett år eller däröver får häktas om det med hänsyn till brottets beskaffenhet, den misstänktes förhållande eller någon annan omständighet finns risk för att han eller hon avviker eller på något annat sätt undandrar sig lagföring eller straff, genom att undanröja bevis eller på något annat sätt försvårar sakens utredning eller fortsätter sin brottsliga verksamhet. Om det för brottet inte är föreskrivet lindrigare straff än fängelse i två år, ska häktning ske, om det inte är uppenbart att det saknas skäl till häktning. Häktning får ske endast om skälen för åtgärden uppväger det intrång eller men i övrigt som åtgärden innebär för den misstänkte eller för något annat motstående intresse.

Om det på grund av den misstänktes ålder, hälsotillstånd eller någon annan liknande omständighet kan befaras att häktning skulle komma att medföra allvarligt men för den misstänkte, får den misstänkte häktas endast om det är uppenbart att betryggande övervakning inte kan ordnas (24 kap. 4 § RB). Vill den misstänkte inte underkasta sig övervakning ska han eller hon häktas.

Enligt 23 § lagen (1964:167) med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare får den som inte fyllt 18 år häktas endast om det finns synnerliga skäl.

Av 24 kap. 5 a § RB framgår bl.a. följande. Om rätten beslutar att häkta någon, förordnar att någon ska bli kvar i häkte eller medger förlängning av tiden för att väcka åtal ska den samtidigt på begäran av åklagaren pröva om den häktades kontakter med omvärlden ska få inskränkas. Tillstånd till sådana restriktioner får meddelas endast om det finns risk för att den misstänkte undanröjer bevis eller på annat sätt försvårar sakens utredning. Om det är nödvändigt på grund av senare inträffade omständigheter får åklagaren meddela beslut som innebär inskränkningar i den häktades kontakter med omvärlden även om rätten inte har meddelat tillstånd till restriktioner. Har åklagaren meddelat ett sådant beslut ska han eller hon samma dag eller senast dagen därefter begära rättens prövning enligt första stycket. När en sådan framställan kommit in till rätten ska rätten så snart det kan ske och senast inom en vecka hålla förhandling i frågan. För handläggningen vid rätten gäller vad som är föreskrivet om häktningsförhandling.

Av 6 kap. 3 § häkteslagen (2010:611) framgår att frågan om restriktioner prövas av undersökningsledaren eller åklagaren. Ett beslut i en sådan fråga ska omprövas så ofta det finns anledning till det.

Enligt 1998 års motiv (prop. 1997/98:104 s. 34) bör målet vara att restriktioner används i så liten utsträckning och under så kort tid som möjligt.

Budgetpropositionen

Regeringen anförde följande om häktning i förra årets budgetproposition (prop. 2016/17:1 utg.omr. 4 s. 49).

Sverige har fått internationell kritik för sin häktnings- och restriktionsanvändning. Senast i februari 2016 riktade Europeiska kommittén mot tortyr och omänsklig eller förnedrande behandling eller bestraffning (CPT) allvarlig kritik mot Sverige när det kommer till isoleringen av häktade. Även nationellt har det framkommit kritik mot bl.a. häktningen av barn, restriktionsanvändningen och mot den isolering av häktade som denna många gånger leder till. Frågan om åtgärder för att minska isoleringen av intagna i häkte är en av de mest prioriterade frågorna för regeringen när det kommer till bl.a. Kriminalvårdens verksamhet. En grundläggande utgångspunkt är att häktning innebär ett lidande för den enskilde och att den som är häktad inte bör isoleras från omvärlden i större utsträckning än vad som är nödvändigt. Att minska isoleringen av intagna i häkte är viktigt av såväl humanitära skäl som ur rättssäkerhetssynpunkt.

Regeringen anför följande om häktning i årets budgetproposition (prop. 2017/18:1 utg.omr. 4 s. 29).

Sverige har under lång tid fått återkommande nationell och internationell kritik för sin häktnings- och restriktionsanvändning. Regeringen har vidtagit flera åtgärder på området. Som ett resultat av dessa har bl.a. häktes- och restriktionsutredningen lämnat förslag som innebär nya alternativ till häktning, begränsning av häktestiderna, lagstiftad rätt till mänsklig kontakt och särskilda regler för frihetsberövade barn. Även Brottsförebyggande rådet har lämnat förslag till åtgärder i en kartläggning av situationen i häkte. Regeringen arbetar med förslagen.

Vidare anför regeringen att Kriminalvården har vidtagit flera åtgärder i syfte att öka häktades tid i isoleringsbrytande åtgärder. Förutom att utveckla verksamhetsinnehållet har Kriminalvården och Åklagarmyndigheten fortsatt att utveckla sitt samarbete, på såväl central som lokal nivå. Syftet med samarbetet är att underlätta arbetet med isoleringsbrytande åtgärder för dem som är häktade med restriktioner. Regeringen anför följande (prop. 2017/18:1 utg.omr. 4 s. 29).

En dryg fjärdedel av de häktade med restriktioner fick del av isoleringsbrytande åtgärder minst två timmar per dygn under 2016. Det är en liten ökning i förhållande till 2015. Knappt tre fjärdedelar av de häktade utan restriktioner fick del av isoleringsbrytande åtgärder minst två timmar per dygn vilket är en liten minskning i förhållande till 2015. För båda kategorierna häktade gäller att gruppen unga och gruppen kvinnor får isoleringsbrytande åtgärder i större utsträckning. Grupperna unga med restriktioner och kvinnor med eller utan restriktioner står för den största ökningen i förhållande till föregående år.

När det gäller frågan om åtgärder för att minska isoleringen av häktade anför regeringen även följande (prop. 2017/18:1 utg.omr. 4 s. 52).

För att nå framgång när det gäller att öka häktades tid i gemensamhet är det angeläget att Åklagarmyndigheten vidtar de åtgärder som är möjliga inom ramen för gällande regelverk. Vidare måste Kriminalvården utveckla sitt arbete för att minska tiden i isolering och möjliggöra kvalitativa isoleringsbrytande åtgärder. Regeringen föreslår därför att Kriminalvården

tillförs resurser som ska bidra till denna utveckling. Regeringen följer myndighetens resursbehov och kommer vid behov att återkomma i frågan.

Utredningar och uppdrag till myndigheter

Häktes- och restriktionsutredningen lämnade i augusti 2016 betänkandet Färre i häkte och minskad isolering (SOU 2016:52). Utredningen föreslår nya alternativ till häktning, begränsning av häktningstiderna, lagstiftad rätt till mänsklig kontakt och särskilda regler för frihetsberövade barn. Häktade som vid tiden för verkställigheten av häktningsbeslutet inte har fyllt 18 år ska enligt utredningen placeras på särskilda ungdomshem. Om det finns mycket starka skäl mot en sådan placering får åklagaren besluta att barnet i stället ska placeras i häkte. Förslagen har remitterats, och av propositionsförteckningen för riksmötet 2017/18 (daterad den 16 januari 2018) framgår att regeringen har för avsikt att lämna en proposition under september 2018.

Regeringen gav i juli 2015 Brottsförebyggande rådet (Brå) i uppdrag att genomföra en kartläggning av situationen i häkte för att öka kunskapen om hur häkte och restriktioner används samt hur isoleringsbrytande åtgärder tillämpas (Ju2015/05662/KRIM). Brå redovisade den 25 januari 2017 uppdraget i rapporten Att minska isolering i häkte (rapport 2017:6). Studien nämner ett antal omständigheter som utgör hinder för att minska isoleringen, bl.a. tydlighet kring vem som har ansvaret för att ta initiativ till lättnader i restriktioner, höga krav från åklagarnas sida och brist på personalresurser på häktena. Studien lämnar även förslag på åtgärder utöver Häktes- och restriktionsutredningens förslag (SOU 2016:52).

Regeringen har även gett Statskontoret i uppdrag att utreda om och i så fall hur hanteringen av forensiska undersökningar kan förändras i syfte att bidra till kortare häktningstider (Ju2015/05664/Å). Statskontoret redovisade uppdraget den 25 januari 2016 i rapporten Häktningstider och forensiska undersökningar. Av rapporten framgår att forensiska undersökningar förekommer i 40 procent av de ärenden där det finns någon häktad. Vidare framgår att häktningstiden förlängs i 37 procent av fallen med hänvisning till de forensiska undersökningarna. Det exakta sambandet mellan häktningstidernas längd och handläggningstiderna för forensiska undersökningar går däremot inte att fastställa utifrån de data som finns tillgängliga. För att förkorta häktningstiderna är det i första hand relevant att effektivisera hanteringen av forensiska undersökningar i de ärendeslag där häktningstiderna är längst och andelen häktade är störst. Det gäller vålds- och sexualbrott, tillgreppsbrott, narkotikabrott och bedrägeribrott. Statskontoret konstaterar att det finns två kritiska moment i processen som har störst påverkan på häktningstidernas längd. Det ena är att många beställningar av en forensisk undersökning inte är kompletta eller relevanta. Det andra rör de interna processerna inom Nationellt forensiskt centrum (NFC) när analyserna ska utföras. I rapporten lämnar Statskontoret förslag på hur beställningarna kan förbättras och på hur de interna processerna inom NFC kan effektiviseras.

Regeringen gav den 21 december 2017 Kriminalvården i uppdrag att tillsammans med Åklagarmyndigheten och Statens institutionsstyrelse analysera hur situationen för barn som frihetsberövas kan förbättras inom ramen för Kriminalvårdens verksamhet, samt utifrån denna analys lämna förslag på åtgärder (Ju2017/10014/Å). Vid behov ska även författningsförslag lämnas. Förslagen ska ta sin utgångspunkt i vad som gäller enligt FN:s konvention om barnets rättigheter (barnkonventionen), och analysen ska göras utifrån ett barnrättsperspektiv. Arbetet ska utföras i nära dialog med Barnombudsmannen, Polismyndigheten och Socialstyrelsen samt andra relevanta aktörer inom området. Uppdraget ska redovisas senast den 31 augusti 2018.

Kriminalvårdens regleringsbrev

Regeringen har i regleringsbrevet för 2018 gett Kriminalvården i uppdrag att redovisa resultatet av myndighetens fortsatta arbete med att utveckla och utöka de isoleringsbrytande åtgärderna för klienter i häkte. Inom ramen för detta ska Kriminalvården redovisa hur ett utökat samarbete med Åklagarmyndigheten samt andra relevanta myndigheter och aktörer i det civila samhället har bidragit eller planeras bidra till minskad isolering av häktade. Vidare ska Kriminalvården, i enlighet med regeringsuppdraget som beslutades den 21 december 2017, särskilt redovisa förslag på åtgärder för att förbättra situationen för barn som frihetsberövas.

Kriminalvården ska härutöver redovisa på vilket sätt myndigheten generellt arbetar för att inom verksamheten uppmärksamma frågor om mänskliga rättigheter utifrån Sveriges internationella åtaganden. Kriminalvården ska också synliggöra hur myndigheten arbetar för att förebygga och motverka diskriminering.

Samverkansmöten

Åklagarmyndigheten och Kriminalvården kom i mars 2016 med ett gemensamt förslag om att införa särskilda samverkansmöten om sådana intagna som beräknas sitta lång tid med restriktioner. Allra senast när en intagen haft restriktioner i tre månader ska Kriminalvården ta initiativ till ett samverkansmöte mellan ansvarig häktespersonal och förundersökningsledaren. Syftet med samverkansmötet ska vara att möjliggöra isoleringsbrytande åtgärder och att gemensamt hitta lösningar för att den intagnes tillvaro i häktet ska underlättas. Enligt rapporten från den myndighetsgemensamma arbetsgruppen ska den här typen av samverkansmöten komma till stånd mycket tidigt för häktade ungdomar.

Kriminalvårdens årsredovisning

Isoleringsbrytande åtgärder

Av Kriminalvårdens årsredovisning för 2016 framgår bl.a. följande (s. 12).

Europarådets kommitté mot tortyr (CPT) rekommenderar att häktade ska kunna vistas utanför bostadsrummet minst åtta timmar per dag. Kriminalvården arbetar med att bryta isoleringen för häktade genom gemensamhet med andra intagna, kontakter med anhöriga, personalledda aktiviteter eller besök av frivilligorganisationer.

Andelen intagna som har två timmar eller mer i isoleringsbrytande åtgärd per dygn har inte förändrats nämnvärt sedan 2015. Möjligheterna är begränsade, främst på grund av att många intagna är belagda med restriktioner. Därutöver är det främst brist på personella resurser och lokalernas utformning som förhindrar förbättrade resultat inom detta område.

Kriminalvården kommer att behöva vidta en rad åtgärder för att möta de krav som ställs i betänkandet Färre i häkte och minskad isolering (SOU 2016:52). Genomförande av förslagen kommer att innebära mycket kostnadskrävande åtgärder både personal- och lokalmässigt. Under 2016 har Kriminalvården prioriterat arbetet med att stärka innehållet i häktesvistelserna, stärka insatserna för att öka mänsklig kontakt och möjliggöra miljöombyte för klienterna.

I årsredovisningen för 2017 framhåller Kriminalvården att det är angeläget att minska de intagnas tid i isolering och att motverka skadliga effekter till följd av isoleringen. Vidare anförs bl.a. följande (s. 23).

Svårast är att bryta isoleringen för intagna som har restriktioner eller kriminalvårdsbeslut som begränsar möjligheten att vistas tillsammans med andra intagna. Drygt hälften (56 procent) har vid mätdygnets början restriktioner från åklagare eller omfattas av beslut som Kriminalvården har fattat och som begränsar möjligheten till gemensamhet. I statistiken redovisas båda dessa som *intagna med restriktioner*. Statistiken bygger liksom tidigare år på en enkätundersökning med få måttillfällen och stor veckodagspåverkan, vilket gör att jämförelser mellan åren bör göras med stor försiktighet.

Andelen intagna med restriktioner med två timmars åtgärdstid eller mer var 25 procent 2015 (varav unga 32 procent), 27 procent 2016 (varav unga 37 procent) och 30 procent 2017 (varav unga 40 procent). Motsvarande statistik för andelen intagna utan restriktioner var 73 procent 2015 (varav unga 76 procent), 72 procent 2016 (varav unga 75 procent) och 73 procent 2017 (varav unga 75 procent).

Kriminalvården anför vidare (s. 23).

Givet osäkerheterna indikerar ändå resultatet av Kriminalvårdens mätningar att en större andel intagna med restriktioner får två timmars åtgärdstid eller mer under 2017, trots en högre beläggningsgrad. För intagna utan restriktioner ligger andelen i nivå med föregående år. En förklaring kan vara att myndigheten lagt särskilt fokus på intagna med restriktioner, eftersom de är svårare att nå. Att ingen förändring skett för intagna utan restriktioner kan också bero på att de som enligt åklagaren får vistas i gemensamhet ändå inte har möjlighet till detta på grund av lokalmässiga begränsningar.

Mätresultatet indikerar att en mindre andel kvinnliga klienter utan restriktioner får åtgärdstid på två timmar eller mer jämfört med tidigare år. Detta bedöms i stor utsträckning bero på att gemensamhetsplatser för kvinnor har stängts i Stockholmsregionen. Stängningarna beror på svårigheter att fylla platserna på en hel avdelning för kvinnor samtidigt som behovet av andra häktesplatser varit mycket stort inom regionen.

Isoleringsbrytande åtgärder som innebär mänsklig kontakt följs särskilt av Kriminalvården. Andelen intagna med restriktioner med minst två timmars mänsklig kontakt uppgick till 13 procent 2015 (varav unga 17 procent), 14 procent 2016 (varav unga 21 procent) och 16 procent 2017 (varav unga 23 procent). Motsvarande statistik för intagna utan restriktioner var 69 procent 2015 (varav unga 74 procent), 69 procent 2016 (varav unga 72 procent) och 68 procent 2017 (varav unga 69 procent).

Kriminalvården anför bl.a. följande (s. 24).

Vad gäller mänsklig kontakt så indikerar mätresultaten en liknande utveckling som för isoleringsbrytande åtgärder generellt, även om den är något sämre för häktade utan restriktioner. Kriminalvården har under året arbetat med flera olika åtgärder för att förbättra situationen, vilket beskrivs nedan.

Samarbete med Åklagarmyndigheten

Som nämnts i föregående årsredovisning arbetar Kriminalvården tillsammans med Åklagarmyndigheten för att effektivisera kommunikationen mellan häkten och åklagare för att bidra till fler isoleringsbrytande åtgärder, främst för intagna med restriktioner. Under året har arbetet utvecklats bland annat genom att rutinerna har förenklats för att underlätta förfrågningar om samsittning och restriktioner. Därutöver är en föreskrift med tillhörande anvisningar under framtagande, avseende så kallade *restriktionsgrupper* och samsittning. Den kontinuerliga kontakten med åklagarna i syfte att åstadkomma lättnader i restriktioner har förbättrats, även om möjligheten till samarbete med Åklagarmyndigheten varierar över landet.

Försöksverksamhet med restriktionsgrupper

Kriminalvården har under året startat en försöksverksamhet med restriktionsgrupper. Denna går ut på att åklagaren tillåter att intagna med restriktioner får vistas i begränsad gemensamhet i närvaro av kriminalvårdspersonal. I stort sett alla häkten har kommit igång med verksamheten under året i varierad omfattning och med varierat innehåll.

Försöksverksamhet med stödjande miljö

Försöksverksamheten med att kartlägga och utveckla den stödjande miljön på häkte har slutförts under 2017. Utvecklingen av den stödjande miljön kommer att vara i fokus under kommande år för att förbättra möjligheterna att bryta isolering. Ännu är det för tidigt att bedöma resultat av den samlade bedrivna verksamheten som pågått under året.

Kvalitativa insatser

Under året har även de kvalitativa insatserna utvecklats, bland annat genom försöksverksamhet med olika former av samtalsmetodik och samtalsstöd som ska stödja medarbetarna i att arbeta isoleringsbrytande.

Kommunikation

För att minska isolering genom att öka häktades möjligheter till elektronisk kommunikation har regelverket ändrats så att kravet på samtycke från den som den häktade vill ha kontakt med har tagits bort. Telefonavgifterna för intagnas samtal till mobiltelefon har sänkts. Kriminalvården har utrett förutsättningarna för att tillåta häktade att i större utsträckning kunna använda mobiltelefoner. Bland annat har de rättsliga förutsättningarna utretts och bedömningen är att det är möjligt att inom ramen för gällande rätt hitta lösningar för positionering av mobiltelefoner och avlyssning.

Kriminalvården konstaterar (s. 24 f.) att en kvalitativ bedömning av myndighetens förmåga att strukturerat och dagligen följa och styra

verksamhetens arbete med isoleringsbrytande åtgärder visar förbättringar under 2017. Det isoleringsbrytande arbetet uppfattas i allt större utsträckning som en naturlig del i det dagliga arbetet. Sammanfattningsvis är lokalförutsättningar, personella resurser och restriktioner från Åklagarmyndigheten de viktigaste faktorerna som begränsar Kriminalvårdens möjligheter att åstadkomma större förbättringar.

Uppsökande verksamhet

När det gäller Kriminalvårdens uppsökande verksamhet anges i årsredovisningen för 2017 (s. 22 f.) att syftet med verksamheten är att identifiera häktade personer som är i behov av insatser som gäller våldsproblematik, missbruk och, när det gäller unga, även övrig problematik. Uppsökarna ska dels kartlägga klientens problematik som ett underlag till planen för häktesvistelsen och eventuell verkställighetsplanering, dels motivera klienten till behandlingsinsatser. Som en del i uppdraget ingår att genomföra den motivationshöjande insatsen Motiverande samtal i Kriminalvården (MIK).

Ett arbete har påbörjats för att ta fram en ordinarie utbildning för medarbetare med funktionsuppdraget uppsökare. Ytterligare 13 uppsökare har under 2017 genomgått utbildning i MIK.

Under 2017 kan statistik för första gången tas fram för ett helt år med hjälp av ett nytt systemstöd och en ny mätmetod. Då tidigare statistik baserades på en annan form av uppgiftsinsamling och under 2016 enbart avsåg tiden januari t.o.m. augusti går statistiken inte att jämföra med tidigare år. Andelen uppsökta 2017 är 68 procent.

Kriminalvården anför vidare att statistiken visar att det råder stora skillnader mellan häktena. Detta kan delvis förklaras av olika förutsättningar för uppdraget beroende på häktets storlek, omsättning av klienter osv. Skillnaderna är dock så pass stora, även mellan häkten som borde vara jämförbara, att en del troligtvis handlar om arbetssätt, antingen bland uppsökarna eller på det berörda häktet. Ytterligare en faktor som kan ha påverkat statistiken är ändrade rutiner för den dokumentation som statistiken hämtas från. Genom att följa statistiska förändringar över tid och erbjuda stöd till den uppsökande verksamheten med dokumentationsrutiner och följsamhet till uppdraget kommer behovet av vidare åtgärder kunna bedömas.

Riktlinjer för åklagare

I april 2015 beslutade riksåklagaren om nya riktlinjer för åklagarna (RÅR 2015:1 Riktlinjer gällande restriktioner och långa häktningstider). Riktlinjerna tillämpas sedan den 5 maj 2015. Syftet med riktlinjerna är att minska användandet av restriktioner, att ge åklagarna stöd i de risk- och proportionalitetsbedömningar som ska göras samt att bidra till att restriktionsbestämmelserna tillämpas på ett rättssenligt och enhetligt sätt. Av sammanfattningen av riktlinjerna framgår följande:

- Det ska i varje enskilt fall ske en noggrann prövning av om det finns en beaktansvärd kollusionsrisk (risk för att en misstänkt undanröjer bevis eller på annat sätt hindrar en brottsutredning).
- Om det finns en beaktansvärd kollusionsrisk ska åklagaren pröva om denna risk, i förhållande till brottets allvar och det intrång eller men i övrigt som åtgärden innebär för den misstänkte, i sig motiverar ett frihetsberövande. I de fall kollusionsrisken inte självständigt kan motivera ett frihetsberövande ska inte kollusionsrisk åberopas som häktningsskäl.
- Vid beslut om restriktioner ska åklagaren ta ställning till behovet av varje enskild restriktion och göra separata proportionalitetsprövningar, dvs. i varje enskilt fall väga kollusionsrisken och brottets allvar mot det intrång eller men i övrigt som restriktionerna innebär för den misstänkte.
- I de fall restriktioner har beslutats ska skälen för de olika restriktionerna fortlöpande omprövas. Beroende på hur ärendet utvecklar sig kan restriktionsbehovet förändras, och det kan finnas skäl både att mildra och att skärpa restriktionerna.

I riktlinjerna anges följande om restriktioner för unga:

- Åklagare ska ex officio, dvs. på eget initiativ, överväga vilka lättnader i restriktioner som kan ges redan i samband med anhållningsbeslutet.
- För det fall åklagaren har för avsikt att begära en ungdom häktad bör kontakt tas med försvararen inför häktningsförhandlingen i syfte att ta reda på vem eller vilka den unge önskar ha kontakt med under frihetsberövandet.
- Åklagaren bör redan från början särskilt ta ställning till frågan om samsittning.
- Socialtjänsten bör alltid tillåtas att göra obehagade besök.
- Åklagaren bör i samband med häktningsförhandlingen på ett tydligt sätt redogöra för varför det är nödvändigt med restriktioner.

Tidigare utskottsbehandling

I betänkande 2015/16:JuU21 behandlade utskottet två yrkanden som motsvarar de nu aktuella om att införa en maximitid för häktning av unga och om beslut om restriktioner för unga (s. 8 f.). Utskottet konstaterade att dessa frågor var uppmärksammade och att det pågick ett omfattande arbete på området. Utskottet, som utgick från att regeringen noggrant följde utvecklingen, ville inte föregripa den beredning som pågick och avstyrkte yrkandena. Riksdagen följde utskottets förslag (rskr. 2015/16:174).

I betänkande 2016/17:JuU19 konstaterade utskottet att frågor om restriktioner och isolering av ungdomar i häkten var uppmärksammade och att det pågick ett omfattande arbete på området. Utskottet såg därför inte skäl för att ställa sig bakom de tillkännagivanden som hade begärts och avstyrkte motionsyrkandena. Riksdagen följde utskottets förslag (rskr. 2016/17:203).

Utskottets ställningstagande

Som utskottet konstaterat i tidigare betänkanden har det riktats återkommande internationell och nationell kritik mot häktnings- och restriktionsanvändningen i Sverige. Utskottet instämmer i regeringens bedömning att frågan om åtgärder för att minska isoleringen av intagna i häkte bör vara en av de mest prioriterade frågorna när det gäller Kriminalvårdens verksamhet. En grundläggande utgångspunkt är att häktning innebär ett lidande för den enskilde och att den häktade inte ska isoleras från omvärlden i större utsträckning än nödvändigt.

Utskottet konstaterar att regeringen vidtagit åtgärder för att nå fram till att färre personer är i häkte, minska den häktades tid i isolering och motverka de skadliga effekterna av isolering. Som framgår ovan har en särskild utredare i augusti 2016 lämnat betänkandet Färre i häkte och minskad isolering (SOU 2016:52). Förslagen bereds för närvarande inom Regeringskansliet, och regeringen har för avsikt att överlämna en proposition till riksdagen i september 2018. Brå har på uppdrag av regeringen lämnat rapporten Att minska isolering i häkte (rapport 2017:6) som bl.a. innehåller förslag till åtgärder utöver förslagen som lämnas i det ovan nämnda utredningsbetänkandet.

Som framgår ovan pågår även ett aktivt arbete hos Åklagarmyndigheten och Kriminalvården. Kriminalvården har i regleringsbrevet för 2018 i uppdrag att bl.a. redovisa resultatet av myndighetens fortsatta arbete med att utveckla och utöka de isoleringsbrytande åtgärderna för klienter i häkte. Av Kriminalvårdens årsredovisning för 2017 framgår att det pågår ett arbete för att förbättra de isoleringsbrytande åtgärderna. Utskottet ser även positivt på myndigheternas arbete med samverkansmöten.

Utskottet konstaterar sammanfattningsvis att frågor om häktning, användande av restriktioner och isolering av ungdomar i häkten är uppmärksammade, att det pågår ett omfattande arbete på området och att regeringen har för avsikt att överlämna en proposition i höst. Detta arbete bör enligt utskottet inte föregripas. Utskottet avstyrker därför motionerna 2017/18:413 (L) yrkande 1–5, 2017/18:3191 (M, C, L, KD) yrkande 14, 2017/18:3605 (V) yrkande 3 och 2017/18:3837 (KD) yrkande 5.

Återfallsförebyggande arbete

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen ställer sig bakom det som utskottet anför om bättre anpassade frivårdsinsatser för unga gängkriminella och tillkännager detta för regeringen.

Riksdagen ställer sig även bakom det som utskottet anför om att tillsätta en utredning med motsvarande uppdrag som den tidigare utredningen En flexibel och effektiv kriminalvård hade för att utvärdera det återfallsförebyggande arbetet inom Kriminalvården och tillkännager detta för regeringen.

Riksdagen avslår övriga motionsyrkanden om bl.a. avhopparverksamhet, samverkan mellan myndigheter och sociala utfallskontrakt.

Jämför reservation 4 (M), 5 (M, C, L, KD), 6 (M), 7 (M), 8 (S, MP, V) och 9 (KD).

Motionerna

I motion 2016/17:3232 av Beatrice Ask m.fl. (M) yrkande 4 begärs ett tillkännagivande om att utvärdera försöken med utökad närvaro av socialtjänsten i anstalt och häkte. Motionärerna anför att ett närmare samarbete mellan Kriminalvården och kommunernas socialtjänst kan underlätta övergången från anstalt till frihet och bättre förbereda klienterna för utbildning och arbete.

I motion 2017/18:3582 av Roger Haddad m.fl. (L) yrkande 19 begärs att det ska finnas stöd till den som vill lämna det kriminella livet. Motionärerna anför att det är av stor betydelse att det finns en väl fungerande avhopparverksamhet. Motionärerna anför dessutom att det är viktigt att det finns möjligheter att få en individuell hotbildsanalys och bedömning av vilka insatser som behövs för att bidra till att en person håller sig borta från fortsatt brottslighet efter det att han eller hon avtjänat sitt straff.

I motion 2017/18:2375 av Finn Bengtsson (M) yrkas att det ska göras en översyn av statliga myndigheters uppbackning av kommuner som bygger upp och utvecklar avhopparverksamhet för vuxna kriminella.

I motion 2017/18:3192 av Tomas Tobé m.fl. (M, C, L, KD) yrkande 2 begärs att det ska göras en samlad översyn av all avhopparverksamhet och en grundlig genomgång av metoder och resultat som kan utvecklas till samlade nationella riktlinjer för avhopparverksamhet och sociala insatsgrupper.

I partimotion 2017/18:3569 av Ulf Kristersson m.fl. (M) yrkande 66 begärs att det ska finnas ett tydligt krav på samverkan mellan berörda myndigheter, såsom Kriminalvården, kommunerna och Arbetsförmedlingen, om personer som avtjänar och har avtjänat fängelsestraff. I yrkande 68 begärs ett tillkännagivande om att inrätta ett nationellt pilotprojekt med sociala

stödgrupper för unga vuxna som dömts till fängelsestraff. Motionärerna anför att de vill ge socialtjänsten en tydlig uppgift att, tillsammans med bl.a. polisen och Arbetsförmedlingen, leda och samordna arbetet med att slussa in denna grupp i utbildning, praktik, arbete eller behandling efter det att fängelsestraffet har avtjänats. Arbetet ska bedrivas på individnivå.

I motion 2017/18:3188 av Tomas Tobé m.fl. (M, C, L, KD) yrkande 1 begärs ett tillkännagivande om bättre anpassade frivårdsinsatser för unga gängkriminella.

I motion 2017/18:3837 av Andreas Carlson m.fl. (KD) yrkande 1 begärs att regeringen snarast ska tillsätta en utredning med ett uppdrag som motsvarar det direktiv som den tidigare utredningen En flexibel och effektiv kriminalvård (dir. 2014:99) hade. Motionärerna anför att Kriminalvården i dag har delvis ändrade förutsättningar som hänger samman med förändringar i klientsammansättningen. Det är därför angeläget att göra en samlad analys av kostnadsutvecklingen i Kriminalvårdens olika verksamheter samt utreda hur det återfallsförebyggande arbetet kan utvecklas och förstärkas. Även i motion 2017/18:3188 av Tomas Tobé m.fl. (M, C, L, KD) yrkande 11 begärs att den av regeringen nedlagda utredningen för att utvärdera det återfallsförebyggande arbetet inom Kriminalvården åter ska tillsättas.

I motion 2017/18:3899 av Andreas Carlson m.fl. (KD) yrkande 13 begärs att man i Sverige ska pröva det system med sociala utfallskontrakt, s.k. social impact bonds, som finns i Storbritannien och USA. Systemet innebär att civilsamhället får ekonomisk ersättning från staten i förhållande till hur väl man lyckas med att återanpassa tidigare brottslingar. Motionärerna anför att det borde inrättas en nationell strategi för att möta behoven och underlätta framväxten av sociala utfallskontrakt samt införas en nationell fond för att göra det attraktivare att investera. Likalydande yrkanden finns i motionerna 2017/18:3751 av Andreas Carlson m.fl. (KD) yrkande 2 och 2017/18:3837 av Andreas Carlson m.fl. (KD) yrkande 7.

Bakgrund

Riksrevisionens granskningsrapport om återfall i brott

Riksrevisionen har granskat samhällets insatser för att förebygga återfall i brott. Granskningen redovisades i rapporten Återfall i brott – hur kan samhällets samlade resurser användas bättre? (RiR 2015:4) som överlämnades till riksdagen den 17 mars 2015. Riksrevisionens sammanfattande slutsatser är att samhällets insatser inte täcker de behov som finns, att insatserna är för få i relation till bedömda behov och att de inte i tillräcklig utsträckning görs koordinerat eller tillräckligt snabbt. Riksrevisionens bedömning är vidare att det finns betydande brister i myndigheternas planering av och samverkan om de återfallsförebyggande insatserna. Detta bidrar till en risk för dålig hushållning med samhällets resurser och ett ineffektivt system för det återfallsförebyggande arbetet. Forskningen visar att flera faktorer har betydelse för risken för återfall. Det handlar bl.a. om möjligheterna att kunna

försörja sig genom arbete, vara fri från missbruk och ha en egen bostad. En tydlig struktur för samverkan om de insatser som har relevans för att förebygga återfall i brott skulle kunna underlätta för myndigheter och andra aktörer att utföra sina respektive grunduppgifter i sammanhanget.

Regeringen redovisade sin bedömning av ovannämnda rapport i skrivelsen Riksrevisionens rapport om återfall i brott (skr. 2015/16:27). Av skrivelsen framgår att regeringen instämde i Riksrevisionens övergripande slutsats om att det återfallsförebyggande arbetet måste utvecklas ytterligare och att det är särskilt angeläget att hitta nya utvecklade former för samverkan mellan berörda aktörer. Regeringen avsåg enligt skrivelsen att höja ambitionsnivån på en rad områden inom det återfallsförebyggande området.

Utskottet instämde i regeringens bedömning av vilka åtgärder som borde vidtas med anledning av Riksrevisionens iakttagelser och rekommendationer (bet. 2015/16:JuU8).

Avhopparverksamhet

Regeringen ser det som angeläget att stödja organisationer som hjälper personer att lämna ett liv i kriminalitet, s.k. avhopparverksamhet (prop. 2015/16:1 utg.omr. 4 s. 58). För att göra det möjligt för Polismyndigheten att lämna bidrag till sådan verksamhet ökades anslaget med 5 miljoner kronor fr.o.m. 2016. Enligt regleringsbrevet för budgetåret 2017 och 2018 ska Polismyndigheten senast den 15 maj 2018 lämna en redovisning av vilka organisationer som erhållit bidrag och till vad bidragsmedlen har använts.

Brottsförebyggande rådet (Brå) lämnade i maj 2016 rapporten Stöd till avhoppare från kriminella grupperingar (rapport 2016:6). Syftet med rapporten var att öka kunskapen om det stöd som erbjuds avhoppare runt om i landet samt att bidra till att utveckla insatserna så att fler personer kan lämna ett liv i kriminella grupperingar. Brå bedömer i rapporten att antalet myndighetsdrivna specialiserade avhopparverksamheter är tillräckligt men att man behöver förbättra förutsättningarna för avhoppare som vänder sig till polisen eller socialtjänsten i andra delar av landet än där de myndighetsdrivna avhopparverksamheterna finns. Vidare anser Brå i rapporten att det finns skäl för de myndighetsdrivna specialiserade verksamheterna att se över möjligheten att vidga sina upptagningsområden så att fler avhoppare kan tas emot. Brå anser också att utbytet av erfarenheter i landet behöver öka. I rapporten lämnas ett antal förslag på hur avhopparverksamheten kan förbättras.

Under hösten 2016, efter det att ovannämnda rapport lämnats till regeringen, beslutade Polismyndigheten om interna riktlinjer för avhopparverksamhet och tillsatte även en nationell samordnare för avhopparverksamhet.

Under hösten 2017 inledde stadsledningskontoret i Göteborg en uppföljning av den avhopparverksamhet som sedan 2011 bedrivs inom stadens enhet Kunskapscentrum mot organiserad brottslighet. På uppdrag av

socialförvaltningen i Stockholms stad har Kriminologiska institutionen vid Stockholms universitet under 2017 gjort en utvärdering av SIG-projektet (sociala insatsgrupper).

Uppdrag att lämna förslag på en modell för samverkan om återfallsförebyggande insatser

Regeringen beslutade i juni 2016 att ge en utredare i uppdrag att lämna förslag på en modell för lokal samverkan på individnivå för att förebygga återfall i brott (Ju2016/08506/KRIM). Arbetet skulle enligt beslutet bedrivas i samråd med Kriminalvården, men även med Polismyndigheten, Brå, Socialstyrelsen och Arbetsförmedlingen samt med andra myndigheter och aktörer som berörs av uppdraget, bl.a. Sveriges Kommuner och Landsting.

I promemorian om uppdraget anges att 66 procent av de som frigetts från fängelse återfaller inom tre år enligt Brås återfallsstatistik. Övergången från anstalt till frihet är en kritisk tidpunkt när det gäller risken för återfall. En av regeringens centrala kriminalpolitiska åtgärder är att utveckla det brottsförebyggande arbetet. Arbetet för att förebygga återfall i brott är en del i detta, och regeringen har för avsikt att höja ambitionsnivån på en rad områden inom det återfallsförebyggande arbetet. Flera åtgärder har redan vidtagits; Kriminalvården har bl.a. fått i uppdrag att utveckla och förstärka insatserna för utslussning.

Den 31 mars 2017 redovisade utredningen, som antagit namnet Inslussningsutredningen, sin rapport Inslussning – en idéskiss (Ju 2016:E). Sammanfattningsvis föreslår Inslussningsutredningen följande:

- Intagna i fängelse som vill sluta begå brott erbjuds att delta i ett inslussningsprogram under tiden som de står under övervakning efter villkorlig frigivning.
- Programmet innebär ett samordnat stöd från Kriminalvården och lokala samhällsaktörer på den intagnes hemort (inslussningsgrupp). Det innebär bl.a. att frigivningen är noga förberedd och att det finns en tydlig fortsättning på behandlings- och utbildningsinsatser från anstaltstiden. Någon form av sysselsättning den första tiden är garanterad. Skuldrådgivning och hjälp av en stödperson från någon av det civila samhällets organisationer erbjuds. Programmet hålls samman av en tjänsteman (inslussningssamordnare).
- Inslussningsarbetet prövas i en försöksverksamhet. Frivilliga kommuner, varav ett antal med s.k. socialt utsatta områden, deltar. I försöksverksamheten prövas olika möjligheter: frivårdshandläggare eller socialsekreterare som inslussningssamordnare, socialtjänstens och hälso- och sjukvårdens planeringsverktyg Samordnad individuell plan (SIP) för kriminalvårdsklienter och ett strukturerat samarbete mellan kommunerna kring de frigivna som behöver byta bostadsort.
- Kriminalvården får i uppdrag av regeringen att i nära samverkan med deltagande kommuner och Brå förbereda en försöksverksamhet som kan

starta senast den 1 januari 2018. Brå får i uppdrag att utvärdera verksamheten.

Enligt uppgifter från Justitiedepartementet bereder regeringen ett uppdrag till Kriminalvården att bedriva försöksverksamhet i enlighet med utredningens förslag.

Kriminalvårdens samverkan

I årets budgetproposition anges följande om samverkan (prop. 2017/18:1 utg.omr. 4 s. 34).

Kriminalvården strävar efter att vara drivande i samarbeten som bidrar till att risken för återfall minskar och har under året tagit fram en nationell handlingsplan för myndighetens samverkan med andra aktörer inom klientverksamheten. Regeringen gav under året även en utredare i uppdrag att ta fram förslag på en modell för samverkan mellan samhällets aktörer avseende återfallsförebyggande åtgärder på individnivå. Uppdraget har redovisats och bereds inom Regeringskansliet.

Effektivitetsgranskningar av Kriminalvården

I juni 2014 gav den dåvarande regeringen en särskild utredare i uppdrag att analysera kostnadseffektiviteten i Kriminalvården, studera framgångsrika internationella exempel på återfallsförebyggande insatser samt föreslå hur det återfallsförebyggande arbetet kan utvecklas och förstärkas, bl.a. genom nya former för samverkan med andra myndigheter och aktörer (dir. 2014:99). Uppdraget skulle redovisas senast den 31 december 2015. Utredningen lades ned i januari 2015 av den nuvarande regeringen.

Riksdagen uppmanade regeringen i ett tillkännagivande under 2015, efter förslag från utskottet, att låta analysera Kriminalvårdens kostnadseffektivitet (bet. 2015/16:JuU1, rskr. 2015/16:106).

Frivilligorganisationers samverkan med Kriminalvården

I Riksrevisionens rapport Återfall i brott – hur kan samhällets samlade resurser användas bättre? (RiR 2015:4) rekommenderar Riksrevisionen Kriminalvården att verka för att frivilligorganisationer kopplas in i högre grad än för närvarande.

Regeringen anför följande i skrivelsen om Riksrevisionens rapport om återfall i brott (skr. 2015/16:27 s. 12 f.).

Eftersom merparten av de klienter som tas in i anstalt avtjänar fängelsestraff som är kortare än ett år har Kriminalvården endast under en begränsad tid möjlighet att vidta åtgärder som är anpassade till klienternas behov. Samverkan med andra aktörer, t.ex. Arbetsförmedlingen, Försäkringskassan, kommuner och landsting är därför en avgörande framgångsfaktor för ett väl fungerande återfallsförebyggande arbete. Regeringen bedömer dock att det finns förutsättningar att i större utsträckning involvera även socialt ansvarstagande företag och civilsamhällets organisationer i arbetet. Regeringen avser därför att genomföra vissa ändringar i förordningen (2002:954) om statsbidrag till

vissa organisationer inom kriminalvårdens område för att förtydliga utgångspunkterna för bidragsgivningen och därmed skapa bättre förutsättningar för samarbetet. Regeringen överväger vidare att ytterligare höja statsbidragets storlek.

För att involvera flera aktörer i det återfallsförebyggande arbetet har justitie- och migrationsministern under våren tagit initiativ till en utvecklad samverkan mellan Kriminalvården och näringslivet genom att bjuda in till ett rundabordssamtal om socialt ansvarstagande företag som del i arbetet. Syftet med samtalet var att utbyta erfarenheter samt identifiera möjligheter och utmaningar för ett samarbete mellan aktörerna.

Regeringen utesluter inte att det även på andra områden kan komma att krävas ytterligare åtgärder för att skapa tydligare incitament för samverkan. Vidare övervägs behovet av särskilda regeringsuppdrag, tydligare regleringar i myndighetsinstruktionerna eller uppdrag i myndigheternas regleringsbrev om samverkan med Kriminalvården. Frågorna bereds för närvarande i Regeringskansliet.

Från Justitiedepartementet har information inhämtats om att regeringen bereder frågan om de ovannämnda ändringarna i förordningen om statsbidrag till vissa organisationer inom kriminalvårdens område.

Utlussning

I 11 kap. fängelselagen (2010:610) finns bestämmelser om särskilda utlussningsåtgärder. Av 1 § framgår att en intagen får beviljas tillstånd till vistelse utanför anstalt genom olika utlussningsåtgärder som frigång, vårdvistelse, vistelse i halvvägshus och utökad frigång, detta för att minska riskerna för att han eller hon återfaller i brott eller på annat sätt underlätta hans eller hennes anpassning till samhället. Av 6 § framgår att ett tillstånd till en utlussningsåtgärd ska förenas med de villkor som behövs för att syftet med åtgärden ska uppnås eller för att Kriminalvården ska kunna utöva nödvändig kontroll. Elektroniska hjälpmedel får användas för att kontrollera meddelade villkor.

Regeringen gav i december 2015 Kriminalvården i uppdrag att utveckla och förstärka myndighetens arbete med utlussning i syfte att öka klienternas förutsättningar att inte återfalla i brott (Ju2015/09899/KRIM). I uppdraget ingår såväl den stegvisa utlussning som kan ske inom Kriminalvårdens egna miljöer som den som kan ske genom olika former av vistelser utanför anstalt, bl.a. de särskilda utlussningsåtgärderna. Vidare ingår det i uppdraget att utveckla den externa samverkan som sker i utlussningssyfte. Uppdraget omfattar såväl övergången från anstalt till frihet som övergången från övervakning inom ramen för frivården till en tillvaro utan stöd och kontroll från Kriminalvården. Uppdraget ska slutredovisas senast den 31 mars 2018.

I årets budgetproposition anges följande om utlussning (prop. 2017/18:1 utg.omr. 4 s. 34).

Under 2016 frigavs 12 procent av de intagna från anstalt via en av de fyra särskilda utlussningsåtgärderna, vilket är en minskning med en procentenhet i förhållande till 2015 och en tillbakagång till 2014 års nivå. Kvinnor får i något högre grad del av någon av de särskilda utlussningsåtgärderna. Kriminalvården har regeringens uppdrag att

förstärka arbetet med utslussning. Myndigheten har lämnat en delredovisning som avser arbetet under 2016. Av redovisningen framgår bl.a. att flera förändringar, som syftar till att öka antalet klienter som får del av utslussningsåtgärder, har initierats. Uppdraget ska slutredovisas 2018.

Vidare anför regeringen följande (s. 44).

Regeringen anser vidare att användandet av de särskilda utslussningsåtgärderna inte utvecklats i önskvärd riktning. Regeringen har höga förväntningar på utfallet av Kriminalvårdens arbete med det pågående uppdraget om förstärkt utslussningsarbete och kommer att följa arbetet noga.

Kriminalvårdens regleringsbrev

I Kriminalvårdens regleringsbrev för 2018 anges följande om det återfallsförebyggande arbetet.

Kriminalvården ska genom sitt återfallsförebyggande arbete bidra till samhällets samlade insatser för att förebygga brott. En individuellt utformad verkställighetsplan i kombination med en målinriktad och effektiv samverkan med andra aktörer är en förutsättning för detta.

Kriminalvården ska redovisa resultatet av myndighetens arbete med att utveckla verkställighetsplaneringen. Av redovisningen ska framgå hur förändringarna har främjat den enskilde klientens möjligheter till en sammanhållen och ändamålsenlig verkställighet.

Kriminalvården ska redovisa hur myndigheten inom ramen för de olika verksamheterna har utvecklat samverkan med andra berörda myndigheter och aktörer. En särskild redovisning ska göras avseende samverkan med organisationer i det civila samhället.

Kriminalvårdens årsredovisning

Av Kriminalvårdens årsredovisning för 2016 (s. 10) framgår att målet för det återfallsförebyggande arbetet är att säkerställa att en individanpassad, likvärdig och rättssäker kriminalvård ökar samt att öka trovärdigheten i frivårdspåföljderna.

I årsredovisningen anges bl.a. följande (s. 10).

En studie som genomförts vid Karolinska institutet visar att användning av i förekommande fall föreskrivna läkemedel mot adhd minskar risken för återfall hos de intagna med 38 procent. Resultatet av studien bekräftar att Kriminalvårdens adhd-satsning avseende ökade neurologiska utredningsinsatser och ökade personalresurser har betydelse för att minska risken för återfall i brott. Årets utvärderingar av tre behandlingsprogram visar att de minskar risken för återfall, vilket bekräftar att dessa återfallsförebyggande insatser är verkningsfulla.

Av årsredovisningen för 2017 framgår (s. 9) att Kriminalvården under året arbetat med att förstärka insatserna i arbetet med utslussning genom att t.ex. se över innehåll och tillämpning av regelverk samt bedömningar av placering och omplacering i anstalt. Andelen frigivna med särskild utslussningsåtgärd ökar inom alla säkerhetsklasserna, dock främst inom säkerhetsklass 2 och 3. Kriminalvården bedömer att ambitionsökningen tillsammans med att en ny verkställighetsplan har införts är förklaringen till de förbättrade resultaten.

Under året har Kriminalvården också bedrivit en begränsad försöksverksamhet med gps-övervakning vid utökad frigång och permission som visat goda resultat.

Tidigare utskottsbehandling

Vid beredningen av motioner från allmänna motionstiden 2014/15 avstyrkte utskottet ett yrkande om att ge Kriminalvården i uppdrag att utöka och utveckla arbetet med särskilda utslussningsåtgärder i syfte att förbereda de intagna för livet efter tiden på anstalt (bet. 2014/15:JuU17 s. 20). Utskottet hänvisade då till att frågan redan var uppmärksammas. Riksdagen följde utskottets förslag (rskr. 2014/15:153).

Vid beredningen av motioner från allmänna motionstiden 2015/16 avstyrkte utskottet motionsyrkanden med begäran om en översyn av statliga myndigheters uppbackning av kommunernas avhoppverksamhet och förbättring av det återfallsförebyggande arbetet (bet. 2015/16:JuU21 s. 17 f.). Utskottet hänvisade då dels till att medel avsatts i budgeten för avhoppverksamhet, dels till det arbete som då pågick vid Brå och inom Polismyndigheten. Utskottet ansåg att resultatet av det pågående utredningsarbetet skulle avvaktas. Riksdagen följde utskottets förslag (rskr. 2015/16:174).

Vid beredningen av motioner i samband med behandlingen av regeringens skrivelse om Riksrevisionens rapport om återfall i brott (skr. 2015/16:27) behandlade utskottet motionsyrkanden om att återuppta den nedlagda utredningen En flexibel och effektiv kriminalvård (bet. 2015/16:JuU8 s. 17 f.). Utskottet instämde liksom regeringen i Riksrevisionens bedömning att det i många fall brister i samverkan mellan de myndigheter, landsting och kommuner som bidrar med insatser som minskar risken för återfall i brott och att tydliga strukturer för samverkan är en förutsättning för att vidareutveckla det återfallsförebyggande arbetet. Utskottet konstaterade att regeringen i skrivelsen redogjort för ett antal åtgärder, både pågående och kommande, som syftar till att utveckla och förstärka det brottsförebyggande arbetet och att flera av de frågor som den tidigare utredningen fick i uppdrag att titta närmare på således hade uppmärksammas av regeringen. Utskottet avstyrkte motionsyrkandena. Riksdagen följde utskottets förslag (rskr. 2015/16:34).

Utskottet avstyrkte vid samma tillfälle även ett motionsyrkande om tydliga krav på samverkan mellan myndigheter som är ansvariga för återfallsförebyggande insatser (s. 11 f.). Utskottet hänvisade till att regeringen hade tagit flera initiativ i de aktuella frågorna och att regeringen övervägde behovet av ytterligare insatser.

Vid samma tillfälle avstyrkte utskottet även yrkanden om att utvärdera försöken med utökad närvaro av socialtjänsten i anstalt och häkte (s. 13 f.). Utskottet hänvisade till Kriminalvårdens kommande arbete med strategisk samverkan samt myndighetens stärkta förutsättningar att bedriva ett aktivt utslussningsarbete.

Vid beredningen av motioner från allmänna motionstiden 2016/17 avstyrkte utskottet motionsyrkanden med begäran om en översyn av statliga myndigheters uppbackning av kommunernas avhopparverksamhet och väl fungerande avhopparverksamhet (bet. 2016/17:JuU19 s. 15 f.). Utskottet hänvisade då dels till att medel avsatts i budgeten för avhopparverksamhet, dels till Brå:s rapport 2016:6 och det arbete som pågick inom Polismyndigheten. Utskottet ansåg att frågorna var uppmärksammade och såg därför inte skäl att ställa sig bakom de begärda tillkännagivandena. Vid samma tillfälle avstyrkte utskottet även yrkanden om att införa en arbetsmetod likt det system med sociala utfallskontrakt, s.k. social impact bonds, som används i Storbritannien. Riksdagen följde utskottets förslag (rskr. 2016/17:203).

I samma betänkande (bet. 2016/17:JuU19 s. 15 f.) avstyrkte utskottet motionsyrkanden om tydliga krav på samverkan mellan myndigheter som är ansvariga för återfallsförebyggande insatser och betydelsen av samarbete mellan Kriminalvården och kommunernas socialtjänst. Utskottet konstaterade att regeringen i juni 2016 gett en utredare i uppdrag att lämna förslag på en modell för lokal samverkan på individnivå för att förebygga återfall i brott och att uppdraget skulle redovisas senast den 31 mars 2017. Utskottet ville inte föregripa den beredning som pågick och avstyrkte därför motionsyrkandena. Vidare vidhöll utskottet uppfattningen att flera av de åtgärder som den tidigare utredningen En flexibel och effektiv kriminalvård fick i uppdrag att titta närmare på är uppmärksammade av regeringen. Utskottet avstyrkte därför motionsyrkanden om att återuppta den nedlagda utredningen.

Utskottets ställningstagande

Kriminalvården står inför en rad nya utmaningar. En utveckling som Kriminalvården såväl som andra rättsvårdande myndigheter behöver förhålla sig till är de gängbildningar som har uppstått i socialt utsatta områden. De klienter som kommer från dessa områden har ofta en bakgrund med omfattande grov kriminalitet, tidig kriminell debut och en hög risk för återfall i brott. Det framstår som angeläget att Kriminalvården står väl rustad för att möta dessa individer. Utskottet ser positivt på det återfallsförebyggande arbete som pågår. Enligt utskottets uppfattning är det dock ur ett brottspreventivt syfte angeläget att frivårdsinsatserna som erbjuds för unga gängkriminella är väl anpassade till deras behov och problembild. Regeringen bör därför vidta åtgärder för att möjliggöra bättre anpassade frivårdsinsatser för unga gängkriminella. Vad utskottet nu anfört bör riksdagen ge regeringen till känna. Därmed bifaller utskottet motion 2017/18:3188 (M, C, L, KD) yrkande 1.

Som framgår ovan tillsatte den dåvarande regeringen i juni 2014 en utredning med uppgiften att studera framgångsrika internationella exempel på återfallsförebyggande insatser, kartlägga och analysera Kriminalvårdens återfallsförebyggande arbete samt utifrån en jämförelse med några relevanta länder bedöma om arbetet bedrivs effektivt och om formerna för samverkan är effektiva och ändamålsenliga (dir. 2014:99). Arbetet inklusive förslag skulle

redovisas senast vid årsskiftet 2015/16. Utredningen lades ned i januari 2015 av den nuvarande regeringen.

Precis som regeringen anförde i kommittédirektiven anser utskottet, mot bakgrund av de stora tillskott som regeringen har tillfört Kriminalvårdens anslag under den senaste tioårsperioden samt de delvis ändrade förutsättningar som hänger samman med förändringar i klientsammansättningen, att det finns skäl att göra en samlad analys av kostnadsutvecklingen inom Kriminalvårdens olika verksamheter.

Utskottet konstaterar vidare att trots regeringens satsningar och Kriminalvårdens kontinuerliga utveckling av det återfallsförebyggande arbetet är andelen klienter som återfaller hög. Statistiken visar att mycket återstår att göra när det gäller arbetet med att förebygga återfall i brott. Utskottet ser därför även behov av det som anges i kommittédirektiven om en analys av vilka återfallsförebyggande åtgärder som är framgångsrika och hur det återfallsförebyggande arbetet i högre grad kan anpassas till klienternas olika behov och förutsättningar.

Utskottet konstaterar sammanfattningsvis att en sådan utredning som den tidigare nedlagda är av stor betydelse och att en sådan utredning därför åter behöver tillsättas. Vad utskottet nu anför bör riksdagen ge regeringen till känna. Därmed bifaller utskottet motionerna 2017/18:3188 (M, C, L, KD) yrkande 11 och 2017/18:3837 (KD) yrkande 1.

Socialtjänsten är en viktig aktör när Kriminalvården ska utföra sitt uppdrag att samverka med andra i syfte att minska återfall i brott. Mot bakgrund av Kriminalvårdens arbete med strategisk samverkan samt myndighetens stärkta förutsättningar att bedriva ett aktivt utslussningsarbete vidhåller utskottet sin tidigare bedömning att det inte finns behov av något initiativ från riksdagens sida med anledning av vad som framförs i motion 2016/17:3232 (M) yrkande 4. Motionsyrkandet avstyrks.

Utskottet anser att det är viktigt att samhället hjälper och ger stöd till de personer som vill lämna kriminella grupperingar. En väl fungerande avhoppbarverksamhet över hela landet är en viktig del i det återfallsförebyggande arbetet. Som framgår ovan har medel avsatts i budgeten för att ge stöd åt avhoppbarverksamhet. Brå lämnade i maj 2016 en rapport som innehåller en nationell kartläggning av avhoppbarverksamhet samt förslag till hur verksamheten kan utvecklas (rapport 2016:6). Arbeta pågår även inom Polismyndigheten för att utveckla stödet till avhoppbarverksamheten. Utskottet anser att de frågor som motionärerna i motionerna 2017/18:2375 (M), 2017/18:3192 (M, C, L, KD) yrkande 2 och 2017/18:3582 (L) yrkande 19 tar upp är uppmärksammade och ser därför inte skäl att ställa sig bakom de tillkännagivanden som motionärerna begär. Utskottet avstyrker därför yrkandena.

I motion 2017/18:3569 (M) yrkande 66 begärs tydliga krav på samverkan mellan myndigheter som är ansvariga för återfallsförebyggande insatser, och i yrkande 68 i samma motion begärs ett tillkännagivande om att inrätta ett nationellt pilotprojekt med sociala stödgrupper för unga vuxna som dömts till

fängelsestraff. Utskottet har förståelse för nämnda yrkanden och konstaterar att Riksrevisionen i sin granskningsrapport om återfall i brott (RiR 2015:4) påpekade att det i många fall brister i samverkan och planering mellan de myndigheter, landsting och kommuner som bidrar med insatser som minskar risken för återfall i brott. Enligt utskottet är tydliga strukturer för samverkan en förutsättning för att vidareutveckla det återfallsförebyggande arbetet. Som utskottet tidigare uttalat (bet. 2015/16:JuU 8 s. 11 och bet. 2016/17:JuU19 s. 23 f.) välkomnar utskottet regeringens ambition, som framfördes i skrivelsen om Riksrevisionens rapport om återfall i brott (skr. 2015/16:27), att tillsammans med Kriminalvården och i samverkan med andra aktörer utveckla det återfallsförebyggande arbetet. Utskottet konstaterar att regeringen i juni 2016 gav en utredare i uppdrag att lämna förslag på en modell för lokal samverkan på individnivå för att förebygga återfall i brott. Uppdraget redovisades den 31 mars 2017 genom rapporten Inslussning – en idéskiss (Ju 2016:E). Utskottet vill inte föregripa den beredning som pågår och avstyrker därför motionsyrkandena.

Utskottet vidhåller slutligen sin tidigare uppfattning när det gäller sociala utfallskontrakt och ser således inte skäl att ställa sig bakom yrkandena i motionerna 2017/18:3751 (KD) yrkande 2, 2017/18:3837 (KD) yrkande 7 och 2017/18:3899 (KD) yrkande 13. Utskottet avstyrker yrkandena.

Tiden i anstalt

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen ställer sig bakom det som utskottet anför om att försändelser till en intagen, förutom försändelser till och från den egna advokaten samt annan myndighetspost, i hög utsträckning ska kontrolleras av kriminalvårdspersonal och tillkännager detta för regeringen.

Riksdagen avslår motionsyrkanden om att utreda effekterna av och samhällskostnaderna för adhd-mediciner på svenska anstalter och om ökat fokus på arbetsförberedande insatser.

Jämför reservation 10 (M, C, L, KD) och 11 (V).

Motionerna

I motion 2017/18:1505 av Margareta Larsson (-) yrkas att Socialstyrelsen ska få i uppdrag att utreda effekterna av och samhällskostnaderna för adhd-mediciner på svenska anstalter.

I motion 2017/18:3188 av Tomas Tobé m.fl. (M, C, L, KD) yrkande 10 begärs att försändelser till en intagen, förutom försändelser till och från den egna advokaten samt annan myndighetspost, ska kontrolleras av kriminalvårdspersonal i hög utsträckning. Motionärerna anför att ett sätt att minimera risken för kriminell verksamhet, såsom att införa narkotika till en

anstalt, är att öka kontrollen av försändelser till och från den som är intagen i anstalt.

I partimotion 2017/18:3569 av Ulf Kristersson m.fl. (M) yrkande 65 begärs ett förstärkt fokus på arbetsförberedande insatser inom ramen för kriminalvården. Motionärerna anför att en intagen redan i dag är skyldig att delta i de insatser som anvisas honom eller henne, men att skyldigheten måste gälla fullt ut även i praktiken. Om man vägrar att delta i arbete, utbildning eller behandling ska man få sämre möjligheter till permission, och tidpunkten för villkorlig frigivning ska kunna skjutas upp helt eller delvis. Det ska också kunna påverka vilken anstalt man är placerad på. Likalydande yrkande finns i motion 2017/18:3188 av Tomas Tobé m.fl. (M, C, L, KD) yrkande 2.

Bakgrund

Sysselsättning

Enligt 3 kap. 1 § fängelselagen (2010:610) ska en intagen ges möjlighet till sysselsättning i form av arbete, utbildning, brotts- och missbruksrelaterad programverksamhet eller annan strukturerad verksamhet.

Av 3 kap. 2 § fängelselagen framgår att en intagen är skyldig att utföra eller delta i den sysselsättning som anvisas honom eller henne. Av andra stycket i samma bestämmelse framgår att en intagen som uppbär ålderspension enligt socialförsäkringsbalken inte får åläggas någon sysselsättning och att en intagen som har beviljats sjukersättning eller aktivitetsersättning enligt samma balk får åläggas sysselsättning bara av den art och den omfattning som kan anses lämplig för honom eller henne.

Av Kriminalvårdens årsredovisning för 2017 (s. 37) framgår att sysselsättningsgraden under 2017 uppgick till 78 procent, vilket är i nivå med de senaste åren. Deltagande i behandlingsprogram utgör fyra procent av sysselsättningstiden på anstalt. I årsredovisningen anges att de flesta anstalter erbjuder 30 timmars sysselsättning per vecka, medan några anstalter har 40-timmarsvecka. Arbetsdriften utgör den största andelen av sysselsättnings-timmarna. Arbetsdriften utgår från den intagnes behov, möjligheter och verkställighetstid. Arbetsdriften ska verka för att stärka de intagna ur ett anställningsbarhetsperspektiv. För intagna med korta verkställighetstider blir fokus i hög grad att bidra till att utveckla deras sociala förmåga.

Villkor för permission och villkorlig frigivning

Permission

Enligt 10 kap. 1 § första stycket fängelselagen får en intagen, för att underlätta hans eller hennes anpassning till samhället, beviljas tillstånd att vistas utanför anstalt för viss kort tid (*permission*) om minst en fjärdedel av strafftiden, dock minst två månader, har avtjänats och det inte finns en påtaglig risk för att den intagne kommer att begå brott, undandra sig straffets fullgörande eller på annat sätt missköta sig. För en intagen som avtjänar ett livstidsstraff ska tiden enligt

första stycket bestämmas som om strafftiden är arton år. Om det finns särskilda skäl får permission beviljas trots att den tid som avses i första stycket inte förflutit.

Om det finns särskilt ömmande skäl får en intagen beviljas tillstånd att vistas utanför anstalt för viss kort tid (*särskild permission*) om hans eller hennes behov av vistelse utanför anstalt inte kan tillgodoses genom permission enligt 1 §, och vistelsen utanför anstalt kan beviljas med hänsyn till den risk som finns för att den intagne kommer att begå brott, undandra sig straffets fullgörande eller på annat sätt missköta sig (10 kap. 2 § fängelselagen).

Enligt 10 kap. 1 § Kriminalvårdens föreskrifter och allmänna råd om fängelse (KVFS 2011:1) ska det vid riskbedömningen enligt 10 kap. 1 och 2 §§ fängelselagen särskilt beaktas bl.a. utfallet av tidigare och pågående verkställighet, såsom utfallet av tidigare utevistelser och eventuell misskötsamhet. Enligt Kriminalvårdens allmänna råd ligger riskbedömningen till grund för ställningstagande till om permission eller särskild permission kan beviljas och vilka villkor som ska gälla. Om en intagne missköter sig under verkställigheten ska en förnyad riskbedömning göras som ska vara vägledande för om eller när permission får beviljas.

Ett tillstånd till permission ska förenas med de villkor som behövs (10 kap. 5 § fängelselagen). Om det är nödvändigt av säkerhetsskäl ska den intagne stå under bevakning. Vid permission och särskild permission får elektroniska hjälpmedel användas för att kontrollera meddelade villkor.

Villkorlig frigivning

När minst två tredjedelar av ett tidsbestämt fängelsestraff, dock minst en månad, avtjänats ska den dömda frigis villkorligt (26 kap. 6 § första stycket brottsbalken). Om det finns synnerliga skäl mot villkorlig frigivning ska den dock skjutas upp (26 kap. 6 § andra stycket). Vid bedömningen av om det finns synnerliga skäl mot villkorlig frigivning ska det särskilt beaktas om den dömda på ett allvarligt sätt har brutit mot de föreskrifter och villkor som gäller för verkställigheten.

Av 26 kap. 7 § brottsbalken framgår att om den villkorliga frigivningen skjuts upp ska det i beslutet anges en ny tidpunkt för när den dömda ska frigis villkorligt. Vid denna tidpunkt ska den dömda frigis villkorligt, om det inte även då finns sådana synnerliga skäl som avses i 6 § andra stycket. När den nya tidpunkten för villkorlig frigivning bestäms ska arten och omfattningen av de överträdelser som föranleder att den villkorliga frigivningen skjuts upp särskilt beaktas. Den villkorliga frigivningen får skjutas upp högst sex månader åt gången.

Insatser vid adhd-problematik

Av Kriminalvårdens årsredovisning för 2016 (s. 45 f.) framgår att adhd är tio gånger så vanligt bland kriminalvårdsklienter som bland normalbefolkningen. I kriminalvårdsmiljöer uppskattas i snitt 25 procent av klienterna ha diagnosen adhd. Vidare anges följande i årsredovisningen (s. 46).

En registerstudie som genomförts vid Karolinska institutet och som omfattar 22 000 frigivna från svenska fängelser har publicerats under året och visar att återfall i våldsbrott minskade när diagnosticerade personer använde medicin mot psykos- och beroendesjukdomar samt adhd. Med läkemedel mot adhd minskade risken för återfall med 38 procent. Resultatet av studien bekräftar att Kriminalvårdens adhd-satsning är rätt väg att gå då fler klienter med diagnos kan upptäckas och få hjälp genom bland annat medicinering. Medicineringen innebär också att klienterna bättre kan ta till sig annan behandling, samtal och utbildning.

Försändelser till en intagen

Av 7 kap. 6 § fängelselagen framgår att en försändelse mellan en intagen och en advokat, en svensk myndighet eller ett internationellt organ som har erkänd behörighet av Sverige att ta emot klagomål från enskilda ska vidarebefordras utan granskning. Om det finns anledning att anta att uppgiften om avsändare av en sådan försändelse till en intagen är oriktig, får försändelsen granskas i syfte att utreda vem avsändaren är.

Av 7 kap. 7 § fängelselagen framgår att i andra fall än som avses i 6 § får en försändelse till eller från en intagen på anstalt granskas om det är nödvändigt med hänsyn till ordningen eller säkerheten. Syftet med granskningen ska vara att undersöka om försändelsen innehåller något otillåtet föremål eller är ett led i en pågående eller planerad brottslig verksamhet, ett planerat avvikande eller något annat liknande förfarande.

En intagen som hålls avskild från andra intagna när misskötsamhet utreds får vägras kontakt med andra personer genom försändelser om det är absolut nödvändigt för att syftet med utredningen inte ska äventyras (6 kap. 8 § andra stycket fängelselagen).

Enligt 7 kap. 20 § Kriminalvårdens föreskrifter och allmänna råd om fängelse (KVFS 2011:1) ska, om möjligt, två tjänstemän medverka när en försändelse granskas. Alla försändelser till och från en intagen på säkerhetsavdelning, förutom s.k. myndighetspost, ska granskas (7 kap. 21 §). Av 22 § första och andra stycket i samma kapitel framgår att en försändelse till eller från en intagen får granskas genom genomlysning av försändelsen i öppnat skick, öppnande utan genomläsning av innehållet, eller öppnande och genomläsning av innehållet. Dock ska en försändelse till eller från en intagen på säkerhetsavdelning alltid granskas genom öppning och genomläsning.

Utskottets ställningstagande

Utskottet instämmer i det som framförs i motionerna 2017/18:3188 (M, C, L, KD) yrkande 2 och 2017/18:3569 (M) yrkande 65 om vikten av arbetsförberedande insatser under anstaltstiden och dess betydelse för möjligheten till återanpassning i samhället. Som framgår ovan är en intagen redan i dag skyldig att delta i de insatser som anvisas honom eller henne. Misskötsamhet kan påverka den intagnes möjligheter att beviljas permission. Vid bedömningen av om det finns synnerliga skäl mot villkorlig frigivning ska

det enligt lagen särskilt beaktas om den dömde på ett allvarligt sätt har brutit mot de föreskrifter och villkor som gäller för verkställigheten. Utskottet finner mot bakgrund av det anförda inte skäl att ställa sig bakom de yrkanden som framförs i nämnda motioner och avstyrker dessa.

Som framgår ovan finns det bestämmelser i fängelselagen som ger Kriminalvården befogenhet att under vissa förutsättningar granska försändelser till och från den som är intagen i anstalt om det är nödvändigt med hänsyn till ordning eller säkerhet. För att minimera risken för kriminell verksamhet är det enligt utskottets mening av största vikt att försändelser till en intagen, förutom försändelser till och från den egna advokaten samt annan myndighetspost, i hög utsträckning kontrolleras av kriminalvårdspersonal. Regeringen bör därför vidta åtgärder för att säkerställa att så sker. Vad utskottet nu anför bör riksdagen ge regeringen till känna. Därmed bifaller utskottet motion 2017/18:3188 (M, C, L, KD) yrkande 10.

Av Kriminalvårdens årsredovisning för 2016 framgår att Kriminalvårdens adhd-satsning har gett positiva resultat. Mot den bakgrunden finner utskottet inte skäl att ställa sig bakom det som framförs i motion 2017/18:1505 (-) om att Socialstyrelsen ska få i uppdrag att utreda effekterna av och samhällskostnaderna för adhd-mediciner på svenska anstalter. Utskottet avstyrker motionen.

Arbete mot radikalisering

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om att Kriminalvården ska utveckla arbetet med att upptäcka och motverka radikalisering på anstalterna och i frivården och om Kriminalvårdens medverkan i de nationella insatsteamens arbete mot extremism.

Jämför reservation 12 (M, C, L, KD) och 13 (KD).

Motionerna

I motion 2017/18:3735 av Tomas Tobé m.fl. (M) yrkande 13 begärs att arbetet med att upptäcka och motverka radikalisering på kriminalvårdsanstalterna utvecklas och även utökas till frivården. Ett likalydande yrkande finns i partimotion 2017/18:3685 av Annie Lööf m.fl. (C) yrkande 52.

I motion 2017/18:3837 av Andreas Carlson m.fl. (KD) yrkande 4 begärs att Kriminalvården ska medverka i de nationella insatsteamens arbete mot extremism.

Bakgrund

Uppdrag till Kriminalvården att kartlägga metoder och arbetssätt för att stärka arbetet mot våldsbejakande extremism

Regeringen beslutade den 25 juni 2015 att ge Kriminalvården i uppdrag att göra en kartläggning av metoder och arbetssätt som kan användas för att förebygga våldsbejakande extremism bland kriminalvårdens klienter (Ju2015/05232/KRIM). Kartläggningen skulle även omfatta metoder och arbetssätt som kan användas i arbetet med de klienter som redan är anslutna eller på annat sätt har koppling till våldsbejakande extremistiska grupper. Kriminalvården skulle när den genomförde uppdraget samråda med den nationella samordnaren för att värna demokratin mot våldsbejakande extremism (Ju2014:18), Brottsförebyggande rådet, Polismyndigheten, Säkerhetspolisen, Socialstyrelsen och Statens institutionsstyrelse samt med relevanta organisationer i det civila samhället.

Kriminalvården lämnade i maj 2016 en redovisning av uppdraget i rapporten Våldsbejakande extremism i Kriminalvården. Redovisningen innehåller en kartläggning av metoder och arbetssätt som kan användas för att förebygga radikaliserings mot våldsbejakande extremism bland klienter i kriminalvården. Av redovisningen framgår hur Kriminalvården kommer att sprida relevanta arbetssätt och metoder inom myndigheten. Av redovisningen framgår också att Kriminalvården i dagsläget bedömer att klienter som redan är anslutna, eller på annat sätt har kopplingar till våldsbejakande extremistiska grupper, förekommer i relativt begränsad omfattning. En mindre ökning av redan radikaliserade individer som kommit in i kriminalvården har noterats under året. Myndigheten bedömer emellertid att risken för religiös och politisk radikaliserings som leder till våldsbejakande extremism under tiden för straffverkställigheten är fortsatt låg.

I ovannämnda redovisning anges bl.a. följande:

Kriminalvården speglar dock samhället i stort, händelser i omvärlden och samhället påverkar även kriminalvårdens miljö. Omfattningen av antalet resande från Sverige som väljer att ansluta sig till väpnade extremist- och terroristgrupper i utlandet, den lag om förbud mot terrorresor som trädde i kraft 1 april 2016 i kombination med den ökande aktiviteten inom de höger- och vänsterextrema miljöerna kan sannolikt leda till en ökning av klienter som är anslutna eller på annat sätt har koppling till extremistiska grupper. Kriminalvården kommer i så fall att i större utsträckning både hantera dessa individer/nätverk och begränsa dem. Därmed finns även en risk att medarbetare utsätts för hot, våld och otillåten påverkan i större utsträckning. Utvecklingen har inneburit att Kriminalvården tagit frågan på stort allvar och området är prioriterat. Målet är att bidra till samhällets arbete att värna demokratin mot våldsbejakande extremism samt att utveckla och anpassa myndighetens metoder och arbetssätt så att de bättre möter de krav som ställs för att hantera dessa individer.

Av Kriminalvårdens redovisning framgår att möjligheten att integrera ett förebyggande arbete mot våldsbejakande extremism i myndighetens existerande strukturer är god. För att detta ska kunna uppnås framhåller Kriminalvården att det är nödvändigt att myndighetens personal blir mer

medvetna om och får en större förståelse för våldsbejakande extremism. Kriminalvården lyfter därför behovet av att utveckla och implementera utbildningsinsatser för personalen som en angelägen åtgärd. Därutöver framhåller myndigheten ytterligare ett antal förslag för att stärka sitt förebyggande arbete, bl.a. att kvalitetssäkra processen när man anlitar trosföreträdare, att utreda behovet av utökad kunskap och expertis inom områden som religionsvetenskap och sociologi och att fortsätta utveckla arbetet med extern samverkan. När det gäller myndighetssamverkan framhålls bl.a. att svensk kriminalvård har en fördel i att frivård är en väl integrerad del av verksamheten och att det finns strukturer för samverkan som Kriminalvården kan utgå ifrån i arbetet mot våldsbejakande extremism.

Den nationella samordnaren mot våldsbejakande extremism

I juni 2016 beslutade regeringen om att utvidga och förlänga uppdraget till den nationella samordnaren mot våldsbejakande extremism (dir. 2016:43). Enligt tilläggsdirektivet ska samordnaren fortsätta stärka och stödja samverkan mellan myndigheter, kommuner och organisationer på nationell, regional och lokal nivå i arbetet med att värna demokratin mot våldsbejakande extremism. Samordnaren ska därutöver bl.a. vidareutveckla och fördjupa det kunskapsbaserade förebyggande arbetet, fortsätta pilotverksamheten med en nationell stödtelefon för information, råd och stöd om våldsbejakande extremism, utföra analyser och föreslå hur det förebyggande arbetet mot våldsbejakande extremism bör samordnas och organiseras nationellt fr.o.m. januari 2018. Vidare förlängdes utredningstiden till januari 2018.

I december 2016 lämnade den nationella samordnaren mot våldsbejakande extremism delbetänkandet Värna demokratin mot våldsbejakande extremism (SOU 2016:92). Utredningen föreslår bl.a. att Myndigheten för samhällsskydd och beredskap ska ta över samordningsuppdraget att värna demokratin mot våldsbejakande extremism och att länsstyrelserna får en roll som länsvisa samordnare gentemot kommunerna.

I december 2017 lämnade den nationella samordnaren mot våldsbejakande extremism slutbetänkandet Värna demokratin mot våldsbejakande extremism. Hinder och möjligheter (SOU 2017:110). När det gäller fortsatta behov konstaterar samordnaren att det fortfarande finns ett mycket stort behov av att stödja det lokala arbetet mot våldsbejakande extremism. Ett omfattande och närmast outtömligt framtida behov är att från centralt håll bistå med att utveckla, beskriva och utvärdera metoder för det lokala förebyggande arbetet mot våldsbejakande extremism. Samordnaren anför bl.a. följande (s. 20 f.).

Kommunerna behöver också handfast stöd i enskilda ärenden. Det gäller de nyss nämnda individärendena. De flesta kommuner kommer aldrig att kunna bygga upp tillräcklig egen kompetens och erfarenhet för att hantera sådana ”sällanärenden”. Stödet gäller även ärenden av strukturell karaktär. Att få stöd med att hantera problem i ett område eller på en skola. Det behovet kan också vara att ta fram lägesbild och handlingsplan. I olika sammanhang har det talats om ett nationellt ”insatsteam”.

Det finns ett fortsatt behov av att även utveckla den Nationella samordningen. Ett sätt kan vara att ta inryck av de strukturer som byggts upp lokalt; med samordnare, lägesbild och handlingsplan. På nationell nivå kan någon form av samverkansråd inrättas. Vidare kan en nationell lägesbild tas fram och på grundval av den en nationell handlingsplan.

Mycket görs för att stärka demokratin, men för lite för att motverka inträde till extremism. Det finns ett fortsatt behov av att i högre grad än hittills prioritera det förebyggande arbetet mot radikaliserings- och alltså ligga närmare riskpersoner och riskgrupper. Till det kommer nödvändigheten av en fungerande avhopparverksamhet för dem som väljer att lämna extremism och behöver stöd för att ta det steget.

Övriga uppdrag till myndigheter för arbete mot våldsbejakande extremism

Regeringen beslutade den 13 oktober 2016 om fyra nya uppdrag till olika myndigheter för att stärka arbetet mot våldsbejakande extremism. Berörda myndigheter är Statens institutionsstyrelse, Barnombudsmannen, Socialstyrelsen och Kriminalvården.

Regeringens uppdrag till Kriminalvården innebär att myndigheten ska utveckla och långsiktigt förankra arbetet inom myndigheten mot våldsbejakande extremism (Ju2016/06988/KRIM). Arbetet ska bygga vidare på de behov som myndigheten identifierade i sin kartläggning av metoder och arbetssätt som kan användas för att förebygga våldsbejakande extremism bland kriminalvårdens klienter. I uppdraget ska Kriminalvården samråda med bl.a. den nationella samordnaren för att värna demokratin mot våldsbejakande extremism. Eftersom det kan kräva internationell expertis samt kunskap om specifika frågor från olika forskningsfält för att genomföra uppdraget ska Kriminalvården vid behov även samverka med andra relevanta aktörer och forskare i Sverige och utomlands. Uppdraget skulle redovisas till Regeringskansliet senast den 18 maj 2018. Den 9 november 2017 beslutade regeringen att ge Kriminalvården i uppdrag att fortsätta utveckla arbetet med att förebygga radikaliserings- och arbetet mot våldsbejakande extremism och förlängde uppdragstiden t.o.m. den 31 december 2019 (Ju2017/08663/KRIM). Kriminalvården ska lämna en slutredovisning till Regeringskansliet senast den 3 april 2020. Delredovisningar ska lämnas senast den 3 april 2018 och den 3 april 2019.

Inom ramen för det breddade regeringsuppdraget ska Kriminalvården utveckla beredskap för att kunna arbeta med s.k. återvändare, dvs. individer som har kommit hem från konfliktzoner och som kan komma att bli aktuella inom Kriminalvården. Kriminalvården ska också utveckla sin kunskap om vilka olika kopplingar som eventuellt finns mellan våldsbejakande extremism och t.ex. organiserad brottslighet. En annan nyhet är att regeringen vill att Kriminalvården tar initiativ till ett utökat kunskaps- och erfarenhetsutbyte med de nordiska länderna. När uppdragen genomförs ska Kriminalvården samråda med det nationella centrum mot våldsbejakande extremism som regeringen har inrättat vid Brottsförebyggande rådet fr.o.m. den 1 januari 2018.

Center mot våldsbejakande extremism

Center mot våldsbejakande extremism (CVE) inrättades den 1 januari 2018 och är placerat inom Brottsförebyggande rådet. CVE ska från i huvudsak kriminalpolitiska utgångspunkter stärka och utveckla det förebyggande arbetet mot våldsbejakande extremism. Verksamheten syftar ytterst till att förebygga ideologiskt motiverad brottslighet och terrorism. CVE ska utveckla det kunskapsbaserade och sektorövergripande arbetet med att förebygga våldsbejakande extremism på nationell, regional och lokal nivå. Bland annat ska CVE ge behovsanpassat stöd till lokala aktörer, vara ett kunskapsnav och bidra till att skapa en högre grad av effektivitet och samordning i de förebyggande insatserna. CVE har fyra huvuduppgifter:

- främja utvecklingen av förebyggande arbete på nationell, regional och lokal nivå
- verka för en högre grad av samordning och effektivitet i det förebyggande arbetet
- ge behovsanpassat stöd till kommuner, myndigheter och andra aktörer som i sin verksamhet hanterar frågor om att förebygga våldsbejakande extremism
- samlar och sprida kunskap om att förebygga våldsbejakande extremism baserad på forskning och beprövad erfarenhet samt verka för en kunskapsbaserad praktik.

Centret ska samverka med relevanta nationella, regionala och lokala aktörer som arbetar med att förebygga våldsbejakande extremism.

Nationella insatsteam mot extremism

Den 7 juni 2017 ingick Socialdemokraterna, Moderaterna, Miljöpartiet, Centerpartiet, Liberalerna och Kristdemokraterna en överenskommelse om åtgärder mot terrorism. Det beslutades att nationella insatsteam mot extremism skulle införas, att en permanent funktion för nationell samordning skulle inrättas och att ett stärkt stöd till avhoppare skulle byggas upp. I det ingår ett kunskapsuppdrag samt rollen att utveckla insatser tillsammans med myndigheter, kommuner och det civila samhället. Arbetet stärks operativt genom konkret stöd från insatsteam till kommuner som har problem i individrelaterade ärenden.

Kommunerna ska få stöd i att ta fram lokala lägesbilder och handlingsplaner. Dessa ska kontinuerligt följas upp på nationell nivå. I detta ingår att ta fram en nationell vägledning för att tydliggöra aktörernas ansvar för olika insatser när det gäller återvändare. För att stärka samhällets förmåga att kartlägga och förstå extremistisk propaganda, framför allt spridning och organisation på nätet, ska Totalförsvarets forskningsinstitutets (FOI) uppdrag inom området förstärkas. Lärare ska genom Skolverket få kompetensutveckling i att hantera rasism och extremism i klassrummet och bland elever i riskzonen.

Kriminalvårdens årsredovisning

I Kriminalvårdens årsredovisning för 2016 (s. 60) anges att en nationell handlingsplan ska tas fram i syfte att bygga vidare på de utvecklingsbehov som Kriminalvården bedömer vara relevanta utifrån sin kartläggning. Handlingsplanen ska skapa en tydlighet i hanteringen av myndighetens åtgärder mot våldsbejakande extremism genom att identifiera utvecklingsområden samt mål, mått, aktiviteter och tidsplaner för dessa.

Med anledning av myndighetens uppdrag att utveckla arbetet mot våldsbejakande extremism anför Kriminalvården följande i årsredovisningen för 2017 (s. 9).

Arbete med att höja kunskapen inom området för klientnära personal har fortsatt och intensifierats. Från våren 2017 ingår information om våldsbejakande extremism i grundutbildningen samt i utbildningarna för larmchefer och vakthavande befäl. Bedömningen är att det framförallt inte är i kriminalvård som människor radikaliserar, varför risken för detta bedöms låg. Däremot förväntas antalet våldsbejakande extremist-sympatisörer öka. För de få fall som har upptäckts inom verksamheten har riskreducerande åtgärder satts in som till exempel omplacering. Utöver detta bedöms flera av Kriminalvårdens befintliga behandlingsprogram vara tillämpliga på målgruppen. En kvalitetssäkrad process för att anlita trosföreträdare har också tagits fram.

Tidigare utskottsbehandling

Utskottet har vid beredningen av motioner från allmänna motionstiden 2015/16 behandlat ett motionsyrkande om att Kriminalvården ska utöka och stärka sitt arbete mot radikaliserings i fängelser (bet. 2015/16:JuU21 s. 28). Utskottet avstyrkte yrkandet och hänvisade till det uppdrag som regeringen gett till Kriminalvården att kartlägga metoder och arbetssätt som kan användas för att förebygga våldsbejakande extremism. Riksdagen följde utskottets förslag (rskr. 2015/16:174).

Vid beredningen av motioner från allmänna motionstiden 2016/17 föreslog utskottet ett tillkännagivande till regeringen om att säkerställa Kriminalvårdens arbete mot våldsbejakande extremism (bet. 2016/17:JuU19). Utskottet anförde att det såg positivt på de nya uppdrag som regeringen under hösten 2016 gett myndigheter för att stärka arbetet mot våldsbejakande extremism. Enligt utskottets uppfattning är det angeläget att regeringen ser till att Kriminalvården skyndsamt följer upp och implementerar den ovannämnda kartläggningen av metoder och arbetssätt. Det är också angeläget att regeringen är pådrivande och vidtar åtgärder för att säkerställa att Kriminalvården genomför och prioriterar ett arbete med denna inriktning. Riksdagen biföll utskottets förslag (rskr. 2016/17:203).

Utskottets ställningstagande

Arbetet med att upptäcka och motverka radikaliserings är en viktig uppgift för Kriminalvården, och utskottet ser positivt på det breddade och förlängda

uppdrag som regeringen under hösten 2017 gav till Kriminalvården för att fortsätta utveckla arbetet med att förebygga radikaliserings och arbetet mot våldsbejakande extremism. Utskottet ser även positivt på centret mot våldsbejakande extremism (CVE) som inrättades vid årsskiftet.

Enligt utskottet får motionärernas önskemål till viss del anses vara tillgodosedda genom det arbete som pågår. Mot denna bakgrund och med hänsyn till det tillkännagivande som riksdagen gjorde förra året finns det enligt utskottet inte anledning att ställa sig bakom motionärernas önskemål om ytterligare tillkännagivanden. Utskottet avstyrker därför motionerna 2017/18:3735 (M) yrkande 13 och 2017/18:3685 (C) yrkande 52. Utskottet ser inte heller skäl för det tillkännagivande som efterfrågas i motion 2017/18:3837 (KD) yrkande 4 och avstyrker även detta motionsyrkande.

Överförande av straffverkställighet

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om att förhindra att straffverkställighet överförs om det riskerar att resultera i en strafflindring, om möjlighet till att överföra verkställighet av fängelsestraff även när detta innebär en förlängd faktisk strafftid och om att utländska medborgare som dömts till fängelsestraff i högre omfattning bör avtjäna straffen i sina hemländer.

Jämför reservation 14 (SD, -) och 15 (M).

Motionerna

I motion 2017/18:3238 av Cecilia Widegren (M) yrkas att riksdag och regering omgående ser över möjligheten att förhindra fängelsedömdas förflyttningar till hemländer om det riskerar att resultera i en strafflindring eller på annat sätt påverka den redan utdömda påföljden.

I motion 2017/18:3546 av Kent Ekeröth (SD) yrkas att regeringen snarast återkommer till riksdagen med ett lagförslag som innebär att en intagen kan överföras till sitt hemland eller annat anvisat land för att verkställa straffet, oavsett om det på grund av de svenska reglerna om villkorlig frigivning innebär förlängd faktisk strafftid eller inte.

I motion 2017/18:3738 av Tomas Tobé m.fl. (M) yrkande 9 begärs att utländska medborgare som dömts till fängelsestraff i högre omfattning bör avtjäna straffen i sina hemländer. Motionärerna anför att detta framför allt bör gälla för dömda personer som är EU-medborgare. Tanken är bl.a. att skapa bättre förutsättningar för utslussning och återanpassning av den frihetsberövade personen när straffet väl är avtjänat.

Bakgrund

Överförande av fängelsepåföljd

Kriminalvården planerar och genomför överförande av fängelsedömda till och från Sverige enligt lagen (1963:193) om samarbete med Danmark, Finland, Island och Norge angående verkställighet av straff m.m. (nordiska verkställighetslagen), lagen (2015:96) om erkännande och verkställighet av frihetsberövande påföljder inom Europeiska unionen (europeiska verkställighetslagen) och lagen (1972:260) om internationellt samarbete rörande verkställighet av brottmålsdom (internationella verkställighetslagen). Syftet med att överföra verkställigheten av en frihetsberövande dom är främst att underlätta den dömdes återanpassning i det land han eller hon kommer att vistas i efter frisläppandet.

Nordiska verkställighetslagen

Inom Norden finns sedan länge ett långtgående samarbete som bygger på att de nordiska länderna har i stort sett likalydande lagar när det gäller att överföra straffverkställighet. Frihetsstraff kan på begäran av domslandet verkställas i det nordiska land där den dömden är medborgare eller där denne har sin hemvist. Domen kan också verkställas i det land där den dömden uppehåller sig om det med hänsyn till omständigheterna är lämpligast. Den dömdes samtycke till överförandet är inget krav. Den nordiska verkställighetslagen bygger på direktkontakt mellan behöriga myndigheter, och den rättsliga prövningen görs av de behöriga myndigheterna. Detta möjliggör ett snabbt förfarande och att regelverket tillämpas på så sätt att en framställning i domstol som har gjorts i enlighet med lagstiftningen normalt godkänns.

Europeiska verkställighetslagen

Även inom EU finns det särskilda regler som gäller överförande av frihetsberövande påföljder till och från medlemsstaterna, se rådets rambeslut 2008/909/RIF av den 27 november 2008 om tillämpning av principen om ömsesidigt erkännande på brottmålsdomar avseende fängelse eller andra frihetsberövande åtgärder i syfte att verkställa dessa inom Europeiska unionen (fängelserambeslutet). Fängelserambeslutet har genomförts i svensk rätt genom europeiska verkställighetslagen och tillhörande förordning. Lagen och förordningen trädde i kraft den 1 april 2015. Enligt lagen ska Kriminalvården pröva om en utländsk dom ska erkännas och verkställas i Sverige eller om en svensk dom ska skickas till en annan medlemsstat för att verkställas i den staten.

De svenska påföljder som kan överföras är fängelse, överlämnande till rättspsykiatrisk vård och slutna ungdomsvård. Lagen innehåller kriterier för när ett erkännande respektive översändande ska ske, hur prövningen ska gå till och i vilken utsträckning den andra statens medgivande eller den dömdes samtycke krävs. Kriminalvårdens beslut kan överklagas till allmän domstol.

Europeiska verkställighetslagen innehåller även tidsfrister för handläggning och transport, vilket i kombination med att Kriminalvården numera har direktkontakt med andra kriminalvårdsmyndigheter inom EU möjliggör ett snabbt förfarande.

Av Kriminalvårdens årsredovisning för 2017 (s. 32) framgår att Kriminalvården upplever att samarbetet inom EU i stort fungerar bra. I årsredovisningen anför Kriminalvården (s. 32) också följande.

Undermåliga fängelseförhållanden innebär dock ett hinder för överföranden. Detta är något som diskuterats inom det europeiska samarbetet de senaste åren, men har hittills inte lett till någon avgörande förändring. Det innebär också problem att en del länder inte klarar att hålla de tidsfrister för handläggning och transport som anges i rambeslutet. Överprövning i domstol av beslut om överförande tar i vissa fall också lång tid. Sammantaget gör detta att förväntningarna på att fler klienter skulle komma att överföras med stöd av den nya lagstiftningen inte fullt ut har kunnat infrias. Kriminalvården har begränsade möjligheter att påverka situationen.

Internationella verkställighetslagen

Internationella verkställighetslagen gör det möjligt att överföra frihetsberövande påföljder till och från Sverige utanför Norden och EU. Lagen bygger på Sveriges tillträde till den s.k. brottmålsdomskonventionen från 1970 och den s.k. överförandekonventionen från 1983. Visserligen kräver lagens tillämpning inte en generell överenskommelse med den främmande staten för att straffverkställighet ska kunna överföras, men lagen tar främst sikte på samarbetet med de stater som har tillträtt någon av de två konventionerna eller med stater som Sverige annars har träffat ett bilateralt avtal med, t.ex. Thailand eller Kuba. Ett överförande av straffverkställighet kan alltså ske även utan konventionsmässiga åtaganden eller avtalsmässig bundenhet, men då uppställs i lagen ett krav på synnerliga skäl för att ett överförande ska kunna ske till respektive från Sverige.

Förfarandet skiljer sig på flera sätt från vad som gäller för samarbetet inom Norden och EU. Bland annat förutsätter internationella verkställighetslagen i större utsträckning att den dömda personen samtycker till överförandet. Lagen förutsätter också såväl domslandets som den verkställande statens medgivande till överförande, vilket bygger på kontakt mellan staternas regeringar. Av Kriminalvårdens årsredovisning för 2017 (s. 33) framgår att det är en tidskrävande process, vilket innebär att dömda i den potentiella målgruppen med kort strafftid faller bort under den långa handläggningstiden.

Överförande av straffverkställighet från Sverige till en annan stat

Ett ärende om att överföra straffverkställighet från Sverige till en annan stat inleds normalt av den dömda själv genom att han eller hon till Kriminalvårdens (eller Socialstyrelsens om det rör sig om verkställighet av överlämnande till rättspsykiatrisk vård) huvudkontor lämnar in en begäran om att få överföra sin straffverkställighet från Sverige till den andra staten. Om huvudkontoret ställer

sig positivt till en sådan begäran lämnas denna in till Centralmyndigheten som översätter och vidarebefordrar begäran till den andra staten. Samtycker den staten till ett överförande fattar Kriminalvårdens huvudkontor därefter beslut om att överföra straffverkställigheten. Om huvudkontoret däremot avslår en sådan begäran eller annars beslutar att inte samtycka till överförande och beslutet överklagas av den dömde, skickas överklagandet tillsammans med avslagsbeslutet till Justitiedepartementet för regeringens prövning. Kriminalvårdens huvudkontor kan även i första ledet avstå från att fatta ett eget beslut och i stället direkt hänskjuta frågan till regeringen för prövning. Framställningen skickas även i dessa fall till Justitiedepartementet.

Ett ärende om att överföra straffverkställighet från Sverige till en annan stat kan också inledas av den andra staten som genom behörig myndighet i den staten antingen lämnar in en framställning om överförande till den svenska ambassaden eller utlandsmyndigheten i det landet för vidarebefordran till Centralmyndigheten eller skickar framställningen direkt till Centralmyndigheten. Centralmyndigheten skickar framställningen vidare till Kriminalvårdens huvudkontor som därefter prövar om ett överförande kan ske.

Ett överförande av straffverkställighet från Sverige till en nordisk stat eller en EU-medlemsstat handläggs och beslutas på myndighetsnivå, av Kriminalvårdens huvudkontor respektive Socialstyrelsen, utan Centralmyndighetens medverkan.

Statistik

Av Kriminalvårdens årsredovisning för 2017 (s. 33) framgår att det under 2017 fattades totalt 120 beslut om överförande från Sverige till annat land. Av dessa avsåg 89 beslut om överföranden till nordiska länder och 31 beslut till övriga länder inom EU. Antalet inkomna ärenden om överförande från Sverige till ett annat nordiskt land har minskat jämfört med tidigare år, vilket också sannolikt har påverkat antalet beslut om överförande till nordiska länder. Det är enligt Kriminalvården svårt att säga vad minskningen av antalet nordiska ärenden beror på. Det kan bero på att Kriminalvården inte uppmärksammar alla klienter som skulle kunna vara föremål för ett överförande eller att antalet svenska domar mot nordiska medborgare har minskat under 2017.

Vad gäller antalet inkomna ärenden om överförande till ett annat EU-land är siffrorna likvärdiga med tidigare år. Antalet beslut om överförande till andra EU-länder har minskat något. Eftersom det är förhållandevis få klienter det rör sig om är det enligt Kriminalvården svårt att dra några slutsatser av minskningen. Undermåliga fängelseförhållanden i länder som många av Kriminalvårdens ärenden rör är dock ett hinder för överförande och är sannolikt en förklaring till att antalet beslut om överförande minskat.

Vidare redovisas statistik över antalet överförda frihetsberövande påföljder från Sverige i årsredovisningen (s. 33). Med överföranden menas genomförda överföranden, dvs. att den dömde har påbörjat eller fortsatt verkställigheten i det land som han eller hon har överförs till. Totala antalet överförda från

Sverige under 2017 var 51 personer, varav 22 avsåg Norden och 29 avsåg EU (utanför Norden). Under 2016 var motsvarande siffra 67 personer, varav 20 avsåg Norden, 44 avsåg EU (utanför Norden) och tre avsåg övriga länder. Under 2017 har totalt 91 personer överförts till Sverige för att verkställa en frihetsberövande påföljd.

Kriminalvårdens regleringsbrev

I Kriminalvårdens regleringsbrev för 2018 anges att Kriminalvården ska bidra till ett effektivt förfarande när det gäller överförande av straffverkställighet. Myndigheten ska i årsredovisningen för 2018 redovisa följande:

- åtgärder som vidtagits för att säkerställa en kvalitetssäkrad och systematisk uppföljning av enskilda ärenden – målet ska vara att kunna följa ärenden från initiering till faktiskt överförande
- åtgärder som vidtagits för att säkerställa en effektiv handläggning.

Regeringens åtgärder mot internationella stödligor

I samband med att justitie- och inrikesministern den 7 februari 2018 presenterade ett åtgärdspaket som ska bekämpa internationella stödligor meddelade regeringen att Kriminalvården får i uppdrag att effektivisera arbetet med överföringar av fängelsestraff. Enligt uppgift från Justitiedepartementet är det uppdraget till Kriminalvården i regleringsbrevet för 2018 som avses.

Regeringen uttalade även i pressmeddelandet att skyndsamhetskravet ska utredas för att förkorta handläggningstiderna. Det sistnämnda hanteras i ett internt lagstiftningsprojekt vid Justitiedepartementet, och enligt uppgift från departementet kommer det att presenteras en departementspromemoria under våren 2018.

I pressmeddelandet anför regeringen vidare att den sedan tillträdet fört en aktiv dialog med flera länder, t.ex. Rumänien, för att underlätta att personer som döms i Sverige avtjänar sina fängelsestraff i hemlandet. Regeringen vill att fler ska avtjäna straff i sina hemländer.

Tidigare utskottsbehandling

Utskottet har vid beredningen av motioner från allmänna motionstiden 2014/15 behandlat ett motionsyrkande om att Sverige ska upprätta avtal med andra länder för att möjliggöra att en utlänning som är dömd till fängelsestraff följt av utvisning kan avtjäna sitt straff i ett annat land. Utskottet, som även vid en tidigare beredning hade avstyrkt ett liknande motionsyrkande, vidhöll sin tidigare inställning och konstaterade att det i dag är möjligt att överföra verkställighet enligt flera olika lagar och konventioner. Vidare anfördes att utskottet alltjämt utgick från att regeringen, när det gäller stater som inte är anslutna till de konventioner som nämns i betänkandet, undersöker möjligheterna att ingå bilaterala avtal i den omfattning som är önskvärd.

Utskottet avstyrkte motionsyrkandet, och riksdagen följde utskottets förslag (rskr. 2014/15:153).

Utskottets ställningstagande

Syftet med att överföra verkställigheten av en frihetsberövande dom är främst att underlätta den dömdes återanpassning i det land där han eller hon kommer att vistas efter frisläppandet.

Som framgår ovan har Kriminalvården regeringens uppdrag att effektivisera arbetet med överföringar av fängelsestraff och att utreda skyndsamhetskravet för att förkorta handläggningstiderna. Utskottet konstaterar att den fråga som motionärerna tar upp i motion 2017/18:3738 (M) yrkande 9 om att utländska medborgare som dömts till fängelsestraff i högre omfattning bör avtjäna straffen i sina hemländer är uppmärksammas och ser därför inte skäl att ställa sig bakom det tillkännagivande som motionärerna efterfrågar. Utskottet avstyrker motionsyrkandet. Utskottet ser inte heller skäl att ställa sig bakom det som framförs i motionerna 2017/18:3238 (M) och 2017/18:3546 (SD). Utskottet avstyrker även dessa yrkanden.

Intensivövervakning med elektronisk kontroll

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår ett motionsyrkande om att användningen av intensivövervakning med elektronisk kontroll ska utökas.

Jämför reservation 16 (V).

Motionen

I motion 2017/18:1138 av Linda Snecker m.fl. (V) yrkande 3 begärs att regeringen ska återkomma till riksdagen med ett förslag som innebär att användningen av intensivövervakning med elektronisk kontroll utökas och kan tillämpas när en dom på fängelse upp till ett år ska verkställas.

Bakgrund

Av lagen (1994:451) om intensivövervakning med elektronisk kontroll framgår att den som ska avtjäna fängelse i högst sex månader under vissa omständigheter kan beviljas att verkställa fängelsestraffet utanför anstalt. Verkställigheten utanför anstalt sker i form av intensivövervakning i förening med ett förbud för den dömda att vistas utanför bostaden annat än på särskilt angivna tider och för bestämda ändamål såsom förvärvsarbete, utbildning, vård, nödvändiga inköp och liknande. Efterlevnaden av förbudet ska kontrolleras med elektroniska hjälpmedel.

I årsredovisningen för 2016 anför Kriminalvården följande (s. 31 f.).

Antal klienter som erbjudits IÖV minskar, och de som påbörjat ligger på ungefär samma nivå som 2015. De som sökt IÖV minskar igen efter en liten uppgång 2015 medan de som avbrutit ökar efter flera års nedgång. Antal klienter som fullföljt IÖV har minskat något under 2016.

Vid en tillbakablick kan konstateras att antalet påbörjade IÖV låg på ca 3 000 per år innan 2010. År 2011 minskade antalet, och denna trend fortsatte de följande åren. De två senaste åren har dock minskningen stabiliserats till nuvarande nivå på ca 1 800 per år.

Eftersom processen kan sträcka sig över ett årsskifte är det svårt att dra några exakta slutsatser av hur förhållandet mellan exempelvis påbörjade och fullföljda IÖV har utvecklats. Generellt är förändringarna mellan åren små, vilket tyder på en stabil klientgrupp på 1 600 – 1 700 klienter som fullföljer IÖV varje år i förhållande till cirka 2 700 – 2 900 sökande. Misskötsamheten är låg, vilket indikerar att verksamheten fungerar bra.

Av Kriminalvårdens årsredovisning för 2017 (s. 29 f.) framgår att hinder för att erbjuda intensivövervakning generellt kan vara att den individuella utredningen visar att förutsättningar saknas när det gäller bostad och sysselsättning eller för att den dömde har ett pågående avancerat missbruk. Vidare anføres följande (s. 30).

Antalet klienter som erbjudits IÖV har minskat jämfört med föregående år. Även antalet klienter som har sökt och fullföljt IÖV minskar. Ett arbete med att djupare analysera orsakerna till minskningarna har planerats för kommande år. De verkställigheter som avbryts har minskat något jämfört med föregående år.

Utskottets ställningstagande

I samband med att möjligheterna att verkställa ett fängelsestraff utanför anstalt i form av intensivövervakning med elektronisk kontroll utökades 2005 konstaterade utskottet att flera skäl kunde anföras för att begränsa användningen av fängelse i anstalt (bet. 2004/05:JuU14 s. 7). Den negativa inverkan ett institutionaliserande kan ha för möjligheterna till återanpassning till samhället och risken för att i fängelsemiljön utveckla en kriminell identitet var enligt utskottet väl kända. Mot detta måste dock enligt utskottet ställas risken för att en utökad användning av intensivövervakning minskar förtroendet för påföljdssystemet. Även om intensivövervakning är en för den enskilde mycket ingripande åtgärd kan den enligt utskottets mening i just ingripandehänseende inte helt jämföras med verkställighet i anstalt.

Utskottet anser mot denna bakgrund att den gällande lagstiftningen är väl avvägd och ser därför inte skäl att ställa sig bakom det tillkännagivande som efterfrågas i motion 2017/18:1138 (V) yrkande 3. Utskottet avstyrker motionsyrkandet.

Villkorlig frigivning

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden bl.a. om att villkorlig frigivning ska ske efter tre fjärdedelar av strafftiden, att avskaffa villkorlig frigivning för återfallskriminella, en möjlighet att senarelägga villkorlig frigivning och att avskaffa villkorlig frigivning.

Jämför reservation 17 (M, C, L, KD), 18 (M, C, L, KD), 19 (M, C, L, KD), 20 (M), 21 (M) och 22 (M, KD).

Motionerna

I partimotion 2017/18:3569 av Ulf Kristersson m.fl. (M) yrkande 52 begärs att villkorlig frigivning som regel ska ske efter tre fjärdedelar av strafftiden i stället för som i dag efter två tredjedelar av strafftiden. Motionärerna anför att genom denna begränsning skärps straffen för samtliga personer som döms till fängelsestraff. Ett likalydande yrkande finns i motion 2017/18:3738 av Tomas Tobé m.fl. (M) yrkande 3.

I motion 2017/18:2549 av Lars Hjalmered (M) yrkas att regeringen bör överväga att avskaffa villkorlig frigivning för återfallskriminella. Motionären anför att en person som upprepat återfaller i brottslighet och döms till en frihetsberövande påföljd inte bör ha samma möjlighet till villkorlig frigivning som den som första gången döms till en sådan påföljd.

I motion 2017/18:2808 av Carl-Oskar Bohlin och Erik Bengtzboe (båda M) begärs att bestämmelserna om villkorlig frigivning ska ändras och att huvudregeln ska vara att den fulla strafftiden ska avtjänas i fängelse. Villkorlig frigivning bör enligt motionärerna endast komma i fråga då den intagne är skötsam och visar en vilja att återanpassa sig.

I motion 2017/18:3450 av Fredrik Schulte (M) yrkande 1 begärs att den villkorliga frigivningen ska avvecklas och att alla som dömts ska avtjäna hela sitt fängelsestraff. I yrkande 2 begärs att varje person som dömts till ett tidsbegränsat fängelsestraff sedan det fulla straffet är avtjänat ska friges villkorligt under en tid som motsvarar en tredjedel av samma straffvärde, dock högst två år. I yrkande 3 begärs att den som är intagen på kriminalvårdsanstalt och som missköter sig under sin vistelse i fängelset i stället för villkorlig frigivning ska få sitt fängelsestraff förlängt med samma tid.

I partimotion 2017/18:3569 av Ulf Kristersson m.fl. (M) yrkande 69 begärs ett tillkännagivande om en effektivare användning av den prövotid som följer efter villkorlig frigivning. Motionärerna anför att övervakning med uppföljning ska vara obligatoriskt under prövotiden och att särskilda föreskrifter om exempelvis utbildning eller behandling ska aktualiseras oftare än vad som är fallet i dag. I motion 2017/18:3188 av Tomas Tobé m.fl. (M, C, L, KD) yrkande 3 begärs förstärkta möjligheter för Kriminalvården att besluta

om föreskrifter vid villkorlig frigivning, exempelvis om skötsamhet, arbete eller utbildningsinsatser.

I motion 2017/18:3584 av Roger Haddad m.fl. (L) yrkande 7 begärs att den dömdes medverkan i behandlingsprogram för att bryta det destruktiva beteendemönstret ska vägas in vid prövningen av villkorlig frigivning. Motionärerna anför att den som har dömts för grova brott mot närstående eller grova sexualbrott och vägrar delta i behandlingsprogram inte ska vara aktuell för villkorlig frigivning. Yrkande med liknande innebörd finns i motion 2017/18:3188 av Tomas Tobé m.fl. (M, C, L, KD) yrkande 5, där det begärs ett tillkännagivande om att intagna i anstalt ska motiveras att genomgå behandlingsprogram mot missbruk och kriminalitet och att vägran att delta i dessa program ska få konsekvenser för den intagnes möjlighet till villkorlig frigivning.

I motion 2017/18:3188 av Tomas Tobé m.fl. (M, C, L, KD) yrkande 4 begärs att brott mot föreskrifter vid villkorlig frigivning ska få tydligare konsekvenser för den dömdes. Motionärerna anför att brott mot föreskrifter bör oftare än i dag leda till att återstående delen av den villkorliga frigivningen anses förverkad och att den dömdes därmed ska kunna återföras till anstalt.

I motion 2017/18:3837 av Andreas Carlson m.fl. (KD) yrkande 3 begärs att villkorlig frigivning ska kunna senareläggas vid vägran att lämna urinprov. Motionärerna anför att narkotika är ett stort problem i kriminalvården, och vid misstanke om missbruk av narkotika ska tester göras.

I motion 2017/18:3188 av Tomas Tobé m.fl. (M, C, L, KD) yrkande 9 begärs att en huvudman bör ha uppföljnings- och tillsynsansvar för den dömdes efter villkorlig frigivning. Motionärerna anför att en viktig del i arbetet med ett adekvat utslussningsarbete är att det finns klara riktlinjer för vilken myndighet som har ansvaret för den dömdes återanpassning till samhället. Initiativ bör tas för att klargöra detta och om möjligt säkerställa att en myndighet har det huvudsakliga ansvaret.

Bakgrund

Gällande rätt

Av 26 kap. 6 § brottsbalken framgår att när minst två tredjedelar av ett tidsbestämt fängelsestraff, dock minst en månad, avtjänats ska den dömdes friges villkorligt. Om det finns synnerliga skäl mot villkorlig frigivning ska den dock skjutas upp. Vid bedömningen av om det finns synnerliga skäl mot villkorlig frigivning ska det särskilt beaktas om den dömdes på ett allvarligt sätt har brutit mot de föreskrifter och villkor som gäller för verkställigheten. Bestämmelsen fick sin nuvarande lydelse genom en lagändring som trädde i kraft den 1 januari 2007 (prop. 2005/06:123, bet. 2005/06:JuU33).

Av 26 kap. 10 § brottsbalken framgår att efter den villkorliga frigivningen gäller en prövotid som motsvarar den strafftid som återstår vid frigivningen, dock minst ett år. Den frigivne ska under prövotiden vara skötsam, efter förmåga försöka försörja sig samt i övrigt rätta sig efter vad som åligger honom

enligt brottsbalken eller enligt föreskrifter eller anvisningar som har meddelats med stöd av den (14 §).

I anslutning till att villkorlig frigivning äger rum eller senare kan det beslutas att den villkorligt frigivne ska stå under övervakning. Övervakning ska enligt 26 kap. 11 § brottsbalken beslutas om det bedöms påkallat. Det är Kriminalvården som beslutar om övervakning. Även övervakningsnämnden kan fatta ett sådant beslut (37 kap. 7 § första stycket brottsbalken). Har övervakning beslutats, men bedöms därefter att övervakningen inte längre är påkallad, får övervakningsnämnden besluta att övervakningen ska upphöra. Övervakningen upphör som regel utan något särskilt beslut när ett år av prøvotiden har förflutit, men kan under vissa förutsättningar förlängas genom beslut av övervakningsnämnden (26 kap. 11 och 18 §§ brottsbalken).

När det finns skäl att anta att den frigivne för sin anpassning till samhället behöver stöd av en särskild föreskrift om vad han eller hon ska iaktta under prøvotiden, får en sådan föreskrift meddelas för en viss tid eller tills vidare (26 kap. 15 § brottsbalken). Enligt förarbetena (prop. 1982/83:85 s. 89) bör en särskild föreskrift bara meddelas när den fyller ett individualpreventivt syfte. Meddelande av en särskild föreskrift ska vara grundat på en bedömning i det enskilda fallet. Det måste också vara möjligt att kontrollera att en föreskrift efterlevs. Särskilda föreskrifter får avse

- vistelseort eller bostad under viss tid, högst ett år åt gången
- arbetsanställning, annan förvärvsverksamhet eller utbildning
- läkarvård, nykterhetsvård eller annan vård eller behandling i eller utanför sjukhus eller annan dylik inrättning.

Föreskrift som avser läkarvård och liknande får kombineras med en skyldighet för den frigivne att lämna blod-, urin-, utandnings-, saliv-, svett- eller hårprov för kontroll av att han eller hon inte är påverkad av alkohol eller andra beroendeframkallande medel, dopningsmedel eller förbjudna hälsofarliga varor.

Genom en föreskrift får också den frigivne förpliktas att ersätta skada som uppkommit genom brottet (26 kap. 15 § tredje stycket brottsbalken).

Den som står under övervakning får genom en särskild föreskrift meddelas vad som ska gälla under övervakningen (26 kap. 15 § fjärde stycket brottsbalken). En sådan föreskrift får gälla på vilket sätt och i vilken omfattning den frigivne ska hålla kontakten med övervakaren eller Kriminalvården. Föreskriften kan också avse en skyldighet att underrätta övervakaren eller Kriminalvården om att han eller hon uteblivit från en arbetsplats, skola eller annan föreskriven verksamhet eller inrättning.

Föreskrifter enligt 26 kap. 15 § brottsbalken meddelas av övervakningsnämnden (26 kap. 16 § brottsbalken). Det kan vara angeläget att föreskriften börjar gälla omedelbart efter villkorlig frigivning, och därför får Kriminalvården meddela föreskrift som gäller intill dess nämnden prövat frågan.

Av 26 kap. 19 § framgår att om den frigivne allvarligt åsidosatt sina åligganden och det kan antas att han eller hon inte kommer att låta rätta sig genom någon annan åtgärd som övervakningsnämnden kan vidta, får nämnden förklara den villkorligt medgivna friheten förverkad till en tid av högst 15 dagar varje gång.

Om den frigivne begår brott under prövotiden ska den villkorligt medgivna friheten eller en del av denna förklaras förverkad, om inte särskilda skäl talar mot det (34 kap. 5 § brottsbalken).

Kriminalvårdens behandlingsprogram

En intagen är enligt 3 kap. 2 § fängelselagen skyldig att utföra eller delta i den sysselsättning som anvisas honom eller henne. Med sysselsättning avses inte bara arbete och utbildning utan även andra former av programverksamhet. En annan sak är att det inte alltid kan anses meningsfullt att ålägga en intagen att delta i brotts- och missbruksrelaterad programverksamhet som han eller hon saknar motivation för (prop. 2009/10:135 s. 129).

Av förra årets budgetproposition (prop. 2016/17:1 utg.omr. 4 s. 33) framgår att av de klienter som under 2015 avslutade sin verkställighet av skyddstillsyn respektive fängelse i anstalt hade en knapp tredjedel respektive en dryg fjärdedel deltagit i behandlingsprogram. Cirka 80 procent av dessa fullföljde hela programmet. Regeringen anförde att resultaten innebar en viss försämring i förhållande till föregående år. Kriminalvårdens ambition att öka deltagandet i långa och medellånga behandlingsprogram hade inte uppnåtts under året. Däremot kunde det konstateras att antalet klienter som deltagit i program riktade till våldsbrottsdömda hade mer än fördubblats jämfört med året innan.

I årets budgetproposition (prop. 2017/18:1 utg.omr. 4 s. 34) anför regeringen att andelen klienter i frivård respektive klienter i anstalt som har deltagit i behandlingsprogram 2016 var i nivå med respektive har sjunkit något i förhållande till föregående år. En fjärdedel av de som avtjänade fängelsestraff och en knapp tredjedel av de som verkställde skyddstillsyn deltog i behandlingsprogram under verkställigheten. Fullföljandegraden har gått ned något i förhållande till föregående år. En viss positiv utveckling kan dock noteras när det gäller att delta och fullfölja de längre behandlingsprogrammen, vilket är i linje med Kriminalvårdens strategiska inriktning för behandlingsinsatserna. Kriminalvården har sedan 2013 haft regeringens uppdrag att utveckla och förstärka arbetet med gruppen unga i kriminalvård respektive våldsamma klienter. Av redovisningen kan bl.a. konstateras en positiv utveckling när det gäller deltagande i behandlingsprogram inom båda dessa grupper, bl.a. till följd av satsningar på intagna med adhd samt resursförstärkningar av verksamheten för unga klienter.

Tidigare utskottsbehandling

Vid beredningen av motioner från allmänna motionstiden 2014/15 föreslog utskottet ett tillkännagivande med anledning av ett motionsyrkande om skärpta

regler för villkorlig frigivning för de som återfallit i likartad brottslighet (bet. 2014/15:JuU17 s. 28 f.). Utskottet uttalade att personer som har återfallit i likartad brottslighet bör vara frihetsberövade längre tid än vad som är fallet i dag. Förändringar bör därför övervägas när det gäller möjligheten till villkorlig medgiven frigivning. Vidare anförde utskottet att de som återfaller i likartad brottslighet och på nytt döms till fängelse som huvudregel inte bör friges villkorligt efter det att två tredjedelar av det utdömda straffet har verkställts. Han eller hon bör i stället avtjäna en tid i fängelse som bättre motsvarar straffvärdet för det eller de nya brott som han eller hon dömts för. Tiden i anstalt bör dock följas av en tidsperiod då den intagne ges möjlighet att återanpassa sig till ett liv i frihet. Den som återfaller i likartad brottslighet och döms till ett nytt fängelsestraff bör därför avtjäna minst tre fjärdedelar av det nya straffet. Riksdagen biföll utskottets förslag (rskr. 2014/15:153).

Vid beredningen av motioner från allmänna motionstiden 2015/16 föreslog utskottet ett tillkännagivande till regeringen med anledning av två motionsyrkanden om att personer som dömts för våldsbrott bör ha en skyldighet att genomgå behandlingsprogram (bet. 2015/16:JuU21). Utskottet anförde att en vägran att delta i ett sådant program ska få konsekvenser för möjligheterna till permission och villkorlig frigivning. Den som dömts för grova brott mot närstående eller grova sexualbrott och vägrar att delta i behandlingsprogram ska inte vara aktuell för villkorlig frigivning. Riksdagen biföll utskottets förslag (rskr. 2015/16:174).

I betänkande 2016/17:JuU19 avstyrkte utskottet yrkanden som motsvarar några av de nu aktuella, bl.a. om att avskaffa villkorlig frigivning för återfallskriminella, en möjlighet att senarelägga villkorlig frigivning och att avskaffa villkorlig frigivning. Riksdagen följde utskottets förslag (rskr. 2016/17:203).

Utredning om ändringar i bestämmelserna om villkorlig frigivning

Regeringen beslutade den 31 mars 2016 att tillsätta en särskild utredare med uppdrag att överväga och föreslå ändringar i systemet med villkorlig frigivning i syfte att stärka möjligheterna att förebygga och förhindra återfall i allvarlig brottslighet (dir. 2016:28). I utredarens uppdrag har bl.a. ingått att analysera och ta ställning till om risk för återfall i allvarlig brottslighet ska beaktas särskilt som skäl mot villkorlig frigivning och föreslå hur en ordning där en sådan risk beaktas särskilt bör vara utformad, oavsett ställningstagande i sak. I direktivet angavs att en utgångspunkt bör vara att en sådan reglering ska träffa fall där det bedöms finnas hög risk för återfall i allvarliga våldsbrott, allvarliga sexualbrott eller allvarliga brott som begås som ett led i en organiserad brottslighet. Utredaren har också haft i uppdrag att överväga om man bör förändra förutsättningarna för och innehållet i de särskilda föreskrifter som kan meddelas under prøvotiden efter villkorlig frigivning.

Utredningen, som antog namnet Frigivningsutredningen, lämnade i juni 2017 betänkandet Villkorlig frigivning – förstärkta åtgärder mot återfall i brott (SOU 2017:61). Frigivningsutredningen föreslår bl.a.

- skärpta regler om övervakning för dömda som avtjänar straff som överstiger tre år
- vissa förändringar när det gäller de särskilda föreskrifterna som kan meddelas den frigivne, t.ex. ökade möjligheter att föreskriva drogtest
- en möjlighet att kontrollera efterlevnaden av meddelade föreskrifter genom elektroniska hjälpmedel
- ökade möjligheter att förverka villkorligt medgiven frihet om den frigivne inte sköter sig under övervakningen.

Utredningen anser att nackdelarna med en ordning som innebär att det ska vara möjligt att skjuta upp den villkorliga frigivningen på grund av risk för återfall i brott inte uppväger intresset av samhällsskydd i dessa fall. I enlighet med sitt uppdrag lämnar utredningen ändå förslag som innebär att den villkorliga frigivningen i vissa fall ska kunna skjutas upp på grund av risken för att den dömda begår nya brott.

Utredningsbetänkandet har remitterats och remisstiden gick ut den 24 oktober 2017. Enligt Justitiedepartementet bereder regeringen för närvarande förslagen i utredningen.

Utskottets ställningstagande

Som framgår har regeringen tillsatt en särskild utredare med uppdrag att överväga och föreslå ändringar i systemet med villkorlig frigivning i syfte att stärka möjligheterna att förebygga och förhindra återfall i allvarlig brottslighet (dir. 2016:28). Utredningen lämnade i juni 2017 betänkandet Villkorlig frigivning – förstärkta åtgärder mot återfall i brott (SOU 2017:61). Utskottet, som anser att den beredning som pågår inte bör föregripas, avstyrker motionerna 2017/18:2549 (M), 2017/18:2808 (M), 2017/18:3188 (M, C, L, KD) yrkande 3–4, 2017/18:3569 (M) yrkande 69 och 2017/18:3837 (KD) yrkande 3.

Utskottet är inte berett att ställa sig bakom de yrkanden om att ta bort villkorlig frigivning m.m. som framförs i motion 2017/18:3450 (M) yrkandena 1–3 eller de yrkanden om att villkorlig frigivning som regel ska ske efter tre fjärdedelar av strafftiden som framförs i motionerna 2017/18:3569 (M) yrkande 52 och 2017/18:3738 (M) yrkande 3. Utskottet avstyrker därför dessa motionsyrkanden.

Som framgår ovan har riksdagen efter förslag från utskottet i ett tillkännagivande uppmanat regeringen att överväga om personer som dömts för våldsbrott bör ha en skyldighet att genomgå behandlingsprogram. Den som dömts för grova brott mot närstående eller grova sexualbrott och vägrar att delta i behandlingsprogram ska inte vara aktuell för villkorlig frigivning. Regeringen har som nämnts tillsatt en särskild utredare med uppdrag att

överbäga och föreslå ändringar i systemet med villkorlig frigivning, och utredningen lämnade i juni 2017 betänkandet SOU 2017:61. Utskottet ser mot denna bakgrund inte anledning att ställa sig bakom det som motionärerna anför i motion 2017/18:3188 (M, C, L, KD) yrkande 5 och som till skillnad från det tidigare tillkännagivandet avser samtliga brott och inte bara våldsbrott. Utskottet anser inte heller att det finns anledning för riksdagen att göra något sådant tillkännagivande som efterfrågas i motion 2017/18:3584 (L) yrkande 7 när det gäller medverkan i Kriminalvårdens behandlingsprogram. Motionsyrkandena avstyrks.

Motioner som bereds förenklat

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår 19 motionsyrkanden med olika förslag som har behandlats och avslagits tidigare under valperioden.

Jämför särskilt yttrande 1 (M), 2 (SD, -), 3 (C), 4 (V), 5 (L) och 6 (KD).

Utskottets ställningstagande

I betänkandet behandlas motionsförslag som rör samma eller i huvudsak samma frågor som utskottet har behandlat tidigare under valperioden, se förslagspunkt 29. Motionsyrkandena har behandlats i betänkande 2014/15:JuU17, 2015/16:JuU8, 2015/16:JuU21 eller 2016/17:JuU19. Riksdagen avlog motionsyrkandena i enlighet med utskottets förslag. Utskottet avstyrker de nu aktuella motionsyrkandena med hänvisning till detta.

Reservationer

1. Uppsökande verksamhet, punkt 2 (M, C, L, KD)

av Tomas Tobé (M), Anti Avsan (M), Johan Hedin (C), Anders Hansson (M), Roger Haddad (L), Andreas Carlson (KD) och Ellen Juntti (M).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 2 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2017/18:3191 av Tomas Tobé m.fl. (M, C, L, KD) yrkande 14.

Ställningstagande

Sveriges långa häktningstider har länge diskuterats, särskilt då många häktningar även innebär att den häktade är isolerad eller har andra restriktioner. Att vara isolerad och inte få umgås med andra intagna på häktet är särskilt svårt för unga personer varför isolering endast sker för allvarliga brott där det finns synnerliga skäl.

Tiden i häktet är dock ofta en gynnsam vändpunkt, framför allt för unga personer. Därför är det viktigt att Kriminalvårdens uppsökande verksamhet även i fortsättningen prioriterar unga häktade som är i behov av olika insatser för att bryta den kriminella banan. För de unga som är häktade med restriktioner är den uppsökande verksamheten också ett exempel på isoleringsbrytande åtgärder som kan underlätta för den unge. Unga som tillhör olika gäng- eller nätverkskonstellationer är också mer benägna att hoppa av om samhället lyckas fånga upp dem när de just anhållits för brott och riskerar en allvarlig påföljd. För att förhindra att unga återfaller i brott är det därför viktigt att den uppsökande verksamheten i häkte ökar.

2. Häktes- och restriktionsutredningens förslag, punkt 3 (V)

av Linda Snecker (V).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 3 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2017/18:3605 av Linda Snecker m.fl. (V) yrkande 3.

Ställningstagande

Häktning i sig innebär en stor påfrestning. Redan genom frihetsberövandet har den häktade fått sina fri- och rättigheter inskränkta på ett omfattande sätt. Varje ytterligare inskränkning av den häktades kontakter med omvärlden genom olika former av restriktioner förstärker utsattheten. En sådan isolering riskerar att leda till skadliga effekter för den häktade. Eftersom barn skiljer sig från vuxna när det gäller såväl fysisk som psykisk utveckling samt känslomässiga och utbildningsrelaterade behov är det självklart att unga som häktas är extra utsatta för den stress och påfrestning som både häktningen i sig och isolering innebär. I utredningsbetänkandet Färrer i häkte och minskad isolering (SOU 2016:52) slår utredaren därför fast att det är angeläget att antalet barn som är intagna på häkten minskar väsentligt.

I artikel 3 i barnkonventionen anges att alla åtgärder som rör barn ska vidtas med barnets bästa i främsta rummet. Jag anser att frihetsberövade ungdomar aldrig ska vara helt isolerade och att målsättningen om minst två timmars mänsklig kontakt per dygn är ett absolut minimum, ambitionsnivån måste vara betydligt högre än så. Barn ska behandlas med särskild varsamhet i ett rättssamhälle som Sverige. Det gäller även för barn som misstänks för brott.

Jag vill att det införs ett förbud både mot isolering av unga och att placera barn och unga i häkten. Jag vill även att det skyndsamt genomförs förändringar som innebär att barn som misstänks för brott som kräver häktning placeras i en miljö som är särskilt anpassad för barn och unga. I SOU 2016:52 lämnas förslag som går i linje med vad jag efterfrågar. Häktade som vid tiden för verkställigheten av häktningsbeslutet inte har fyllt 18 år föreslås förvaras på ett särskilt ungdomshem. I de fall det finns mycket starka skäl mot förvaring på ett särskilt ungdomshem får dock åklagaren besluta att barnet i stället ska förvaras i häkte. Utredningen vill också att isolering av unga förbjuds. Dock föreslår utredningen att den som inte har fyllt 18 år och är häktad, alternativt anhållen men placerad på häkte, ska ha rätt till minst fyra timmars vistelse tillsammans med någon annan varje dag, men understryker att det är en absolut miniminivå. Mot bakgrund av att utredningen föreslår att häktning av barn som huvudregel ska verkställas på särskilda ungdomshem får förslaget framför allt konsekvenser för de häktade barn som på grund av att det finns mycket starka skäl har placerats i häkte. Utredningen framhåller även att det är viktigt att fyratimmarsregeln inte blir normerande i begränsande riktning för de barn som placeras på särskilda ungdomshem. På de särskilda ungdomshemmen förutsätts det att barnen får betydligt mer mänsklig kontakt än så.

Regeringen bör snarast återkomma med förslag som ligger i linje med vad som föreslås i utredningsbetänkandet Färrer i häkte och minskad isolering (SOU 2016:52) när det gäller barn och häktning.

3. Användningen av restriktioner och isolering, punkt 4 (KD)

av Andreas Carlson (KD).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 4 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2017/18:3837 av Andreas Carlson m.fl. (KD) yrkande 5.

Ställningstagande

Sverige har under flera års tid kritiserats av FN:s tortyrkommitté och barnkommitté för att unga på häkten sitter med restriktioner som innebär att de inte har någon egentlig kontakt med andra människor. Varje enskild restriktion ska enligt nya riktlinjer motiveras av åklagaren och det ska dokumenteras. Fortlöpande ska restriktionerna omprövas. Av de personer som årligen häktas i Sverige är det ungefär två tredjedelar som har restriktioner, oftast under den första tiden. Jag menar att restriktioner och isolering ska användas med yttersta försiktighet när det gäller barn för att häktetiden inte ska skada den häktade. Regeringen bör vidta åtgärder som tillgodoser det anförda.

4. Utökad närvaro av socialtjänsten i anstalt och häkte, punkt 5 (M)

av Tomas Tobé (M), Anti Avsan (M), Anders Hansson (M) och Ellen Juntti (M).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 5 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2016/17:3232 av Beatrice Ask m.fl. (M) yrkande 4.

Ställningstagande

Redan i dag finns det en stark samverkansskyldighet mellan Kriminalvården och socialtjänsten. För att förstärka denna samverkan är det viktigt att Kriminalvården och socialtjänsten hela tiden utvecklar sitt samarbete. Detta

gäller särskilt i förhållande till yngre lagöverträdare samt klienter som har barn.

Olika försök har gjorts med ökad närvaro av socialtjänst på landets häkten, exempelvis på häktet i Göteborg där häktade under 21 år regelbundet får besök av socialtjänsten. Detta upplevs som positivt av både häktade, personal och socialtjänsten. Det är viktigt att de unga häktade får förtroende för socialsekreterarna och därmed är villiga att samarbeta. Vid socialtjänstens besök planeras akuta saker, t.ex. var den unge ska bo efter eventuell frigivning, skola, vård m.m. Unga häktade kan på så sätt få större förtroende för socialtjänsten och lättare ta kontakt med socialtjänsten efter frigivningen vilket är viktigt för att etablera positiva nätverk kring den unge.

Vi anser därför att de försök med utökad närvaro av socialtjänsten i anstalt och häkte som har initierats bör utvärderas noggrant eftersom ett närmare samarbete kan underlätta övergången från anstalt till frihet och bättre förbereda klienterna för utbildning och arbete.

5. Avhopparverksamhet, punkt 6 (M, C, L, KD)

av Tomas Tobé (M), Anti Avsan (M), Johan Hedin (C), Anders Hansson (M), Roger Haddad (L), Andreas Carlson (KD) och Ellen Juntti (M).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 6 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motionerna

2017/18:3192 av Tomas Tobé m.fl. (M, C, L, KD) yrkande 2 och

2017/18:3582 av Roger Haddad m.fl. (L) yrkande 19 och

avslår motion

2017/18:2375 av Finn Bengtsson (M).

Ställningstagande

Arbetet mot grov organiserad brottslighet måste gå hand i hand med arbetet med att förebygga nyrekrytering och hindra att ungdomar fastnar i en kriminell livsstil. Ingen föds till grovt kriminell, utan rekryteringen sker ofta vid unga år. Ingen är heller dömd på förhand att förbli grovt kriminell livet ut. Det behöver finnas stöd för den som vill lämna det kriminella livet.

Kriminalvårdens generella insatser är av stor betydelse, men till detta bör också läggas den särskilda s.k. avhopparverksamhet som riktar sig till den som vill lämna en kriminell livsstil. Den som under lång tid varit aktiv i grov organiserad brottslighet löper ofta en betydande risk som avhoppare. Samtidigt som den kriminelle ska ta ansvar för sina gärningar och avtjäna straff för dem, behöver det därför finnas en individuell hotbildsanalys och bedömning av

vilka insatser som kan bidra till att personen bryter med en kriminell livsstil och håller sig borta från brottslighet i fortsättningen. Det är viktigt att det finns en väl fungerande avhopparverksamhet.

Vidare är det angeläget att utvärderingar av olika avhopparprojekt sammanställs skyndsamt för att utveckla en nationell praxis som innebär att avhopparverksamheten kan drivas enligt bästa möjliga modell. Avhopparverksamheten är nämligen inte utan brister. Medan vissa polisområden rapporterar om en handfull lyckade avhopp bland tungt kriminella finns det i vissa andra områden inga bekräftade exempel på lyckade avhopp.

Vi vill därför att det görs en samlad översyn av all avhopparverksamhet med en grundlig genomgång av metoder och resultat som kan utvecklas till samlade nationella riktlinjer för avhopparverksamhet.

6. Samverkan mellan myndigheter, punkt 7 (M)

av Tomas Tobé (M), Anti Avsan (M), Anders Hansson (M) och Ellen Juntti (M).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 7 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2017/18:3569 av Ulf Kristersson m.fl. (M) yrkande 66.

Ställningstagande

En effektiv brottsbekämpning kräver en framgångsrik återanpassning efter avtjänat straff, och för att åstadkomma det krävs en bättre samverkan mellan olika myndigheter, landsting och kommuner. Frigivningen måste förberedas av den enskilde och mellan myndigheter när det exempelvis gäller behov av missbruksbehandling, arbete, utbildning och bostad.

Enligt vår uppfattning ska det finnas ett tydligt krav på samverkan mellan berörda myndigheter, såsom Kriminalvården, kommunerna och Arbetsförmedlingen, i frågor som rör personer som avtjänar och har avtjänat fängelsestraff.

Regeringen bör vidta åtgärder för att tillgodose det vi nu har anfört.

7. Sociala stödgrupper, punkt 8 (M)

av Tomas Tobé (M), Anti Avsan (M), Anders Hansson (M) och Ellen Juntti (M).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 8 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2017/18:3569 av Ulf Kristersson m.fl. (M) yrkande 68.

Ställningstagande

Vi anser att ett nationellt pilotprojekt med sociala stödgrupper för unga vuxna i åldern 18–29 år som är dömda till fängelsestraff bör inrättas. Vi vill ge socialtjänsten en tydlig uppgift att tillsammans med bl.a. polisen och Arbetsförmedlingen leda och samordna arbetet med att slussa in denna grupp i utbildning, praktik, arbete eller behandling efter det att fängelsestraffet har avtjänats. Arbetet ska ske på individnivå. Vid misstanke om återfall i brott eller drogmissbruk ska personen som huvudregel lämna stödgruppen. Vid behov ska sekretessregler kunna lättas upp så att myndigheterna som ingår i stödgrupperna i större utsträckning ska kunna dela information med varandra. Regeringen bör vidta åtgärder för att tillgodose det vi nu har anfört.

8. Tillsätta en utredning med motsvarande uppdrag som den nedlagda utredningen En flexibel och effektiv kriminalvård, punkt 10 (S, MP, V)

av Mats Pertoft (MP), Helene Petersson i Stockaryd (S), Elin Lundgren (S), Susanne Eberstein (S), Petter Löberg (S), Linda Snecker (V), Lawen Redar (S) och Sanne Lennström (S).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 10 borde ha följande lydelse:

Riksdagen avslår motionerna
2017/18:3188 av Tomas Tobé m.fl. (M, C, L, KD) yrkande 11 och
2017/18:3837 av Andreas Carlson m.fl. (KD) yrkande 1.

Ställningstagande

Arbetet för att förstärka det återfallsförebyggande arbetet pågår på olika nivåer. Som framgår ovan och som utskottet konstaterat vid beredningen av

regeringens skrivelse om Riksrevisionens granskningsrapport om återfall i brott (bet. 2015/16:JuU8 s. 18) är flera av de åtgärder som den tidigare utredningen En flexibel och effektiv kriminalvård fick i uppdrag att titta närmare på uppmärksammade av regeringen. Mot den bakgrunden saknas det enligt vår mening anledning för riksdagen att göra något sådant tillkännagivande som motionärerna efterfrågar.

9. Sociala utfallskontrakt, punkt 11 (KD)

av Andreas Carlson (KD).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 11 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motionerna
2017/18:3751 av Andreas Carlson m.fl. (KD) yrkande 2,
2017/18:3837 av Andreas Carlson m.fl. (KD) yrkande 7 och
2017/18:3899 av Andreas Carlson m.fl. (KD) yrkande 13.

Ställningstagande

Jag anser att frivilligorganisationer ska ha en naturlig plats i återanpassningen av den dömda, både före och efter frigivningen. Det civila samhället har redan i dag stor betydelse för att stötta tidigare dömda personers återanpassning. Föreningar bör uppmuntras att finnas med som en del i livet före och efter frigivningen. Avhoppjourer dit kriminella kan vända sig när de vill lämna sitt kriminella liv har sedan flera år drivits av bl.a. Exit Fryshuset (främst avhoppare från nazistisk miljö), Kriminellas revansch i samhället (KRIS) och X-CONS. Vi kan inte utgå från att civilsamhället kommer att ställa upp automatiskt om inte de ekonomiska förutsättningarna finns.

Jag vill också ge frivilligorganisationer ersättning i förhållande till hur väl de lyckas återanpassa tidigare dömda. På senare år har begreppet ”social impact bonds”, sociala utfallskontrakt, etablerats i Storbritannien och USA. Detta innebär att civilsamhället får ekonomisk ersättning från staten i förhållande till hur väl man lyckas med att återanpassa tidigare brottslingar. Den offentliga sektorn formulerar klara och tydliga målsättningar inom ett visst område, t.ex. att minska antalet brott som begås av unga. Därefter får företag och organisationer erbjuda sig att genomföra projektet och nå målen. Eftersom offentliga pengar bara betalas ut när målen nås är den ekonomiska risken för skattebetalarna obetydlig. Om målen nås är vinsten potentiellt enorm, eftersom kostnaderna som hänger ihop med kriminalitet och utslagning är just enorma.

Utmaningarna och orsaken till den dåliga framväxten av sociala utfallskontrakt ligger dels i bristen på kunskap bland de offentliga aktörerna i hur man använder sociala investeringsfonder, dels i att relationen mellan risk och avkastning för den externa finansiären ofta är blygsam i den här typen av sociala investeringar.

För att öka förekomsten av sociala utfallskontrakt behövs satsningar för att lösa både kunskapsbrist och den bristfälliga viljan att investera. Jag anser därför att det borde inrättas en nationell strategi för att möta behoven och underlätta framväxten av sociala utfallskontrakt. Det borde även införas en nationell fond för att göra det attraktivare att investera.

10. Arbetsförberedande insatser, punkt 13 (M, C, L, KD)

av Tomas Tobé (M), Anti Avsan (M), Johan Hedin (C), Anders Hansson (M), Roger Haddad (L), Andreas Carlson (KD) och Ellen Juntti (M).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 13 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motionerna

2017/18:3188 av Tomas Tobé m.fl. (M, C, L, KD) yrkande 2 och

2017/18:3569 av Ulf Kristersson m.fl. (M) yrkande 65.

Ställningstagande

Majoriteten av de fängelsestraff som döms ut är förhållandevis korta, vilket är en utmaning för Kriminalvården när det gäller att anpassa verkställighetens innehåll till fängelsestraffets längd. Ofta behövs en längre tid inom Kriminalvårdens ram för att kunna bedriva ett effektivt påverkans- och behandlingsarbete så att den dömda står starkare rustad att lämna ett liv i kriminalitet eller droger bakom sig när verkställigheten är slut.

Arbetslinjen är av central betydelse för möjligheten till återanpassning. Fokus på arbetsförberedande insatser under fängelsevistelsen bör därför förstärkas. För att förbättra klienternas förutsättningar på arbetsmarknaden behöver arbetslinjen på anstalterna utvecklas. Detsamma gäller de intagnas möjligheter att genomgå utbildningsinsatser.

En intagen är redan i dag skyldig att delta i de insatser som anvisas honom eller henne. Skyldigheten måste gälla fullt ut i praktiken. Det finns behov av en ännu större grad av plikt för den enskilde att delta i arbete, studier och behandlingsprogram som bedöms lämpliga för att bryta ett brottsligt eller på annat sätt destruktivt beteende. För de intagna som vägrar deltar i arbete, utbildning eller programverksamhet ska Kriminalvården vara tydlig med att

detta kan få konsekvenser för deras verkställighet, t.ex. i form av uppskjuten villkorlig frigivning och sämre möjligheter till permission.

Regeringen bör vidta åtgärder för att tillgodose det vi nu har anfört.

11. Kontroll av försändelser, punkt 14 (V)

av Linda Snecker (V).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 14 borde ha följande lydelse:

Riksdagen avslår motion

2017/18:3188 av Tomas Tobé m.fl. (M, C, L, KD) yrkande 10.

Ställningstagande

Av 7 kap. 6–7 §§ fängeslagen framgår att med undantag för vissa försändelser, t.ex. mellan en intagen och en advokat, får en försändelse till eller från en intagen i anstalt granskas av Kriminalvården om det är nödvändigt med hänsyn till ordningen eller säkerheten. Syftet med granskningen ska vara att undersöka om försändelsen innehåller något otillåtet föremål eller är ett led i en pågående eller planerad brottslig verksamhet, ett planerat avvikande eller något annat liknande förfarande.

Som framgår har Kriminalvårdens personal en lagreglerad befogenhet att utföra sådana kontroller av försändelser som motionärerna efterfrågar, och så sker också. Det har enligt min mening inte framkommit något om omfattningen av dessa kontroller som ger anledning för riksdagen att göra något sådant tillkännagivande som motionärerna efterfrågar.

12. Upptäcka och motverka radikalisering, punkt 15 (M, C, L, KD)

av Tomas Tobé (M), Anti Avsan (M), Johan Hedin (C), Anders Hansson (M), Roger Haddad (L), Andreas Carlson (KD) och Ellen Juntti (M).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 15 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motionerna

2017/18:3685 av Annie Löf m.fl. (C) yrkande 52 och

2017/18:3735 av Tomas Tobé m.fl. (M) yrkande 13.

Ställningstagande

Riksdagen beslutade förra året om ett tillkännagivande till regeringen om att säkerställa Kriminalvårdens arbete mot våldsbejakande extremism. Enligt vår uppfattning bör arbetet med att upptäcka och motverka radikaliserings inom Kriminalvården utvecklas ytterligare och även utökas till frivården.

Det finns ett antal internationella exempel på att personer som har begått islamistiskt motiverade terroråd med stor sannolikhet har radikaliserats i fängelsemiljö, i samband med att de avtjänat fängelsestraff. Detta påvisar betydelsen av att Kriminalvården bedriver ett aktivt arbete för att motverka radikaliserings av personer som är intagna på anstalt eller som är klienter inom frivården.

Kriminalvården presenterade i maj 2016 rapporten Våldsbejakande extremism i Kriminalvården – Redovisning av regeringens uppdrag att kartlägga metoder och arbetssätt för att stärka arbetet mot våldsbejakande extremism i Kriminalvården. Där redovisas bl.a. nuvarande arbetssätt och metoder för att motverka radikaliserings, deltagande i internationell samverkan och förslag till fortsatt arbete. Rapporten visar att det pågår ett arbete men också att mycket återstår att göra. Det föreligger lika stora utmaningar när det gäller arbetet som bör riktas mot individer som driver på radikaliseringsprocesser och rekrytering av stridande som att motverka radikaliserings i sig.

Även från ett kriminalvårdsperspektiv är det angeläget att det finns ett system för urskiljning och identifiering av individer som kan riskera att radikaliserats, individer som redan är inne i en radikaliseringsprocess samt individer som redan tillägnat sig en våldsbejakande uppfattning och som riskerar att påverka och rekrytera andra. När individer som kan riskera att radikaliserats, individer som redan är inne i en radikaliseringsprocess samt individer som redan tillägnat sig en våldsbejakande uppfattning har identifierats måste verksamma åtgärder sättas in för att hantera dessa individer.

Regeringen bör vidta åtgärder som tillgodoser det anförda.

13. Kriminalvårdens roll i de nationella insatsteamens mot extremism, punkt 16 (KD)

av Andreas Carlson (KD).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 16 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförts i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2017/18:3837 av Andreas Carlson m.fl. (KD) yrkande 4.

Ställningstagande

Den 7 juni 2017 presenterade Socialdemokraterna, Moderaterna, Miljöpartiet, Centerpartiet, Liberalerna och Kristdemokraterna en överenskommelse om åtgärder mot terrorism. I överenskommelsen beslutades att nationella insatsteam mot extremism ska införas, att en permanent funktion för nationell samordning ska inrättas och att ett stärkt stöd till avhoppare ska byggas upp. I detta ingår att ta fram en nationell vägledning och uppföljning, en förstärkning av Totalförsvarets forskningsinstitutets uppdrag på området och att Skolverket ska genomföra en kompetensutveckling så att lärare bättre ska kunna hantera rasism och extremism i klassrummet bland elever i riskzonen.

Enligt min uppfattning måste Kriminalvården medverka i detta arbete. I flera fall av terrorism runt om i Europa är det personer som sedan tidigare är kända av polisen som kriminella, men inte som jihadister, som ligger bakom. Det finns en risk att dessa personer radikaliseras. Eftersom de redan bevisat sig besitta ett våldskapital är det rimligt att anta att det ligger närmare till hands för dessa personer att genomföra våldsdåd än för andra. Kriminalvården har här en mycket viktig roll i att upptäcka, larma om och bekämpa extremism.

14. Verkställighet i annat land trots förlängd faktisk strafftid, punkt 18 (SD, -)

av Adam Marttinen (SD) och Patrick Reslow (-).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 18 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2017/18:3546 av Kent Ekeröth (SD).

Ställningstagande

Det finns en risk att personer inte kan överföras till ett annat land för fortsatt verkställighet av ett fängelsestraff därför att fängelsestraffet där riskerar att bli längre än vad det skulle bli i Sverige (se t.ex. Svea hovrätts beslut den 28 februari 2017 i mål ÖÅ 9885-16).

Enligt vår mening är detta helt orimligt. En längre fängelsetid på grund av villkorlig frigivning i Sverige ska inte hindra att en utlänning överförs till sitt hemland för att avtjäna straffet. Regeringen bör snarast återkomma till riksdagen med ett lagförslag som ser till att dömda kan överföras till sitt hemland eller ett annat anvisat land för verkställighet av straffet, oavsett om det innebär förlängd faktisk strafftid eller inte.

15. Avtjäna fängelsestraff i hemlandet, punkt 19 (M)

av Tomas Tobé (M), Anti Avsan (M), Anders Hansson (M) och Ellen Juntti (M).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 19 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2017/18:3738 av Tomas Tobé m.fl. (M) yrkande 9.

Ställningstagande

Den låga risken för att bli fälld för olika tillgreppsbrott i kombination med låga straffskalor i Sverige har lett till att allt fler internationella brottsnätverk har valt att etablera sig i Sverige. Det är för enkelt för dessa brottsnätverk att vara verksamma i Sverige samtidigt som tillgången till stöldbegärliga föremål är betydande.

De fängelsestraff som utdömts i Sverige har visat sig ha begränsad effekt för att avskräcka medlemmarna i internationella brottsnätverk. Vi anser att de utländska medborgare som dömts till fängelsestraff i högre omfattning bör avtjäna straffen i sina hemländer. Detta gäller framför allt för dömda personer som är EU-medborgare. Detta skapar bättre förutsättningar för utslussning och återanpassning av den frihetsberövade personen när straffet väl är avtjänat. På så sätt kan den frihetsberövade personen även hålla kontakt med familj och anhöriga, vilket underlättar den sociala anpassningen. Regeringen bör vidta åtgärder som tillgodoser det anförda.

16. Intensivövervakning med elektronisk kontroll, punkt 20 (V)

av Linda Snecker (V).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 20 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2017/18:1138 av Linda Snecker m.fl. (V) yrkande 3.

Ställningstagande

Rätt val av påföljd är en viktig förutsättning för att Kriminalvårdens arbete ska bli framgångsrikt och att deras resurser används effektivt. Människor som har begått brott är en del av vårt samhälle och ska efter verkställighet återvända till det. Med den utgångspunkten är det mycket svårt att förstå poängen med den utbredda användningen av korta fängelsestraff. Jag anser därför att antalet korta fängelsestraff bör minska och att användningen av intensivövervakning med elektronisk kontroll bör utvidgas. Fängelsestraff på mindre än ett år anser jag i regel bör verkställas genom frivård och fotboja. Regeringen bör därför återkomma till riksdagen med ett förslag som innebär att användningen av intensivövervakning med elektronisk kontroll utökas och kan tillämpas vid verkställighet av en dom på fängelse upp till ett år.

17. Föreskrifter vid villkorlig frigivning, punkt 22 (M, C, L, KD)

av Tomas Tobé (M), Anti Avsan (M), Johan Hedin (C), Anders Hansson (M), Roger Haddad (L), Andreas Carlson (KD) och Ellen Juntti (M).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 22 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2017/18:3188 av Tomas Tobé m.fl. (M, C, L, KD) yrkandena 3 och 4.

Ställningstagande

Villkorlig frigivning är i de flesta fall förenad med övervakning. Formerna för övervakning under den villkorliga frigivningen behöver ses över och förbättras. Tydligare möjligheter för Kriminalvården att förena villkorlig frigivning med föreskrifter om exempelvis skötsamhet, arbete eller utbildningsinsatser är en viktig del i detta. Brott mot föreskrifterna bör, oftare än i dag, leda till att återstående delen av den villkorliga frigivningen anses förverkad och därmed att den dömda ska kunna återföras till anstalt.

18. Medverkan i behandlingsprogram, punkt 23 (M, C, L, KD)

av Tomas Tobé (M), Anti Avsan (M), Johan Hedin (C), Anders Hansson (M), Roger Haddad (L), Andreas Carlson (KD) och Ellen Juntti (M).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 23 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motionerna

2017/18:3188 av Tomas Tobé m.fl. (M, C, L, KD) yrkande 5 och

2017/18:3584 av Roger Haddad m.fl. (L) yrkande 7.

Ställningstagande

Kriminalvårdens behandlingsprogram är centrala för att den intagne ska kunna lämna ett liv kantat av kriminalitet och droger. Målsättningen ska vara att alla intagna som är i behov av behandling för kriminalitet, missbruk, aggressioner eller våldsamt beteende ska genomgå Kriminalvårdens behandlingsprogram.

Ett problem är att intagna som inte behärskar svenska språket ofta har svårigheter att tillägna sig eller delta i Kriminalvårdens olika behandlingsprogram. Här bör mer göras för att säkerställa att även den gruppen kan delta i dessa program och få adekvat behandling.

Riksdagen har i ett tillkännagivande till regeringen (bet. 2015/16:JuU21) krävt att man ska överväga om personer som är dömda för våldsbrott ska ha en skyldighet att genomgå behandlingsprogram. En vägran att delta i ett sådant behandlingsprogram ska få konsekvenser för den intagnes möjligheter att få permission och villkorlig frigivning. Den intagnes medverkan i behandlingsprogram ska vara ett krav för villkorlig frigivning för personer som dömts för grova sexualbrott eller grova brott mot närstående.

Vi anser att alla intagna i anstalt som har behov av behandling ska genomgå lämpliga behandlingsinsatser och att det ska finnas tillgång till sådana. Vägran att delta i behandlingsprogram mot missbruk och kriminalitet ska få konsekvenser för den intagnes möjlighet till villkorlig frigivning.

Regeringen har vad gäller uppföljningen av det ovan nämnda tillkännagivandet hänvisat till den särskilda utredare som haft i uppdrag att överväga och föreslå ändringar i systemet med villkorlig frigivning. Denna utredning, som redovisat sina förslag i utredningsbetänkandet SOU 2017:61, berör ett antal frågor kring villkorlig frigivning, och det är därför av vikt att inte ett verkställande av riksdagens tillkännagivande skjuts på en obestämd framtid med hänvisning till beredningen av andra, inte direkt relaterade frågor.

19. Uppföljnings- och tillsynsansvar efter villkorlig frigivning, punkt 24 (M, C, L, KD)

av Tomas Tobé (M), Anti Avsan (M), Johan Hedin (C), Anders Hansson (M), Roger Haddad (L), Andreas Carlson (KD) och Ellen Juntti (M).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 24 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2017/18:3188 av Tomas Tobé m.fl. (M, C, L, KD) yrkande 9.

Ställningstagande

Utslussningen från anstalt är en viktig del av frigivningsförberedelserna och de återfallsförebyggande insatserna. Utslussningen styrs av individuella risk- och behovsbedömningar och sker vanligen stegvis: från högre till lägre säkerhetsklass och därefter till olika former av ytterligare utslussning. Det senare kan avse permissioner, särskilda utslussningsåtgärder samt slutligen villkorlig frigivning.

En viktig del i arbetet med ett adekvat utslussningsarbete är att det finns klara riktlinjer för vilken myndighet som har ansvaret för den dömdes återanpassning till samhället. Här bör initiativ tas för att klargöra detta och om möjligt säkerställa att en myndighet har det huvudsakliga ansvaret.

20. Villkorlig frigivning efter tre fjärdedelar av strafftiden, punkt 26 (M)

av Tomas Tobé (M), Anti Avsan (M), Anders Hansson (M) och Ellen Juntti (M).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 26 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motionerna
2017/18:3569 av Ulf Kristersson m.fl. (M) yrkande 52 och
2017/18:3738 av Tomas Tobé m.fl. (M) yrkande 3.

Ställningstagande

Den som avtjänar ett tidsbestämt fängelsestraff frigges i dag som regel villkorligt efter två tredjedelar av strafftiden. Tidpunkten för villkorlig frigivning kan i dag skjutas upp helt eller delvis vid misskötsamhet. Vi vill begränsa möjligheten till villkorlig frigivning. Villkorlig frigivning ska som regel ske efter tre fjärdedelar av strafftiden i stället för som nu efter två tredjedelar av strafftiden. Genom denna begränsning skärps straffen för samtliga personer som döms till fängelsestraff.

21. Effektivare användning av prövotiden, punkt 27 (M)

av Tomas Tobé (M), Anti Avsan (M), Anders Hansson (M) och Ellen Juntti (M).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 27 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2017/18:3569 av Ulf KristerSSon m.fl. (M) yrkande 69.

Ställningstagande

Övergången från anstalt till ett liv i frihet är en särskilt kritisk period när det gäller risken för återfall i brott. Det behövs en effektivare användning av den prövotid som följer efter villkorlig frigivning. Övervakning med uppföljning ska vara obligatoriskt under prövotiden. I dag är det upp till Kriminalvården att bestämma om övervakning ska bli aktuell. Särskilda föreskrifter om exempelvis utbildning eller behandling ska också aktualiseras oftare än vad som är fallet i dag.

22. Möjlighet att senarelägga villkorlig frigivning, punkt 28 (M, KD)

av Tomas Tobé (M), Anti Avsan (M), Anders Hansson (M), Andreas Carlson (KD) och Ellen Juntti (M).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 28 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2017/18:3837 av Andreas Carlson m.fl. (KD) yrkande 3.

Ställningstagande

Det är viktigt att alla anstalter är drogfria och att personalen ges resurser och möjlighet att kontrollera att drogfriheten efterlevs. Det ska råda nolltolerans mot narkotikamissbruk. Narkotikamissbruk på anstalt medför ofta ett hotfullt klimat. Behandling ska erbjudas dem som behöver det. Samtliga institutioner ska naturligtvis vara drogfria. Vid misstanke om missbruk ska tester utföras. Vid vägran att lämna urinprov ska anmärkningssystemet användas, vilket ska kunna leda till en senarelagd villkorlig frigivning.

Särskilda yttranden

1. Motioner som bereds förenklat, punkt 29 (M)

Tomas Tobé (M), Anti Avsan (M), Anders Hansson (M) och Ellen Juntti (M) anför:

Utskottet har genom förenklad motionsberedning avstyrkt de motionsförslag som finns i bilaga 2. I fråga om våra förslag vidhåller vi de synpunkter som företrädare för vårt parti framfört i tidigare ställningstaganden och i aktuella parti- och kommittémotioner men avstår från att ge uttryck för dem i en reservation.

2. Motioner som bereds förenklat, punkt 29 (SD, -)

Adam Marttinen (SD) och Patrick Reslow (-) anför:

Utskottet har genom förenklad motionsberedning avstyrkt de motionsförslag som finns i bilaga 2. I fråga om våra förslag vidhåller vi de synpunkter som företrädare för vårt parti framfört i tidigare ställningstaganden och i aktuella kommittémotioner men avstår från att ge uttryck för dem i en reservation.

3. Motioner som bereds förenklat, punkt 29 (C)

Johan Hedin (C) anför:

Utskottet har genom förenklad motionsberedning avstyrkt de motionsförslag som finns i bilaga 2. I fråga om våra förslag vidhåller jag de synpunkter som företrädare för vårt parti framfört i tidigare ställningstaganden och i aktuell kommittémotion men avstår från att ge uttryck för dem i en reservation.

4. Motioner som bereds förenklat, punkt 29 (V)

Linda Snecker (V) anför:

Utskottet har genom förenklad motionsberedning avstyrkt de motionsförslag som finns i bilaga 2. I fråga om våra förslag vidhåller jag de synpunkter som företrädare för vårt parti framfört i tidigare ställningstaganden och i aktuell kommittémotion men avstår från att ge uttryck för dem i en reservation.

5. Motioner som bereds förenklat, punkt 29 (L)

Roger Haddad (L) anför:

Utskottet har genom förenklad motionsberedning avstyrkt de motionsförslag som finns i bilaga 2. I fråga om våra förslag vidhåller jag de synpunkter som företrädare för vårt parti framfört i tidigare ställningstaganden och i aktuell kommittémotion men avstår från att ge uttryck för dem i en reservation.

6. Motioner som bereds förenklad, punkt 29 (KD)

Andreas Carlson (KD) anför:

Utskottet har genom förenklad motionsberedning avstyrkt de motionsförslag som finns i bilaga 2. I fråga om våra förslag vidhåller jag de synpunkter som företrädare för vårt parti framfört i tidigare ställningstaganden och i aktuella kommittémotioner men avstår från att ge uttryck för dem i en reservation.

BILAGA 1

Förteckning över behandlade förslag

Motion från allmänna motionstiden 2016/17

2016/17:3232 av *Beatrice Ask m.fl. (M)*:

4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utvärdera försöken med utökad närvaro av socialtjänsten i anstalt och häkte och tillkännager detta för regeringen.

Motioner från allmänna motionstiden 2017/18

2017/18:413 av *Christina Örnebjär (L)*:

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om maxtid för häktning av minderåriga och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om häktning med restriktioner och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om isoleringsförbud och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om beslut om restriktioner för unga i åldern 15–17 år, vilka enligt barnkonventionen är att betrakta som barn, och tillkännager detta för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över möjligheten att i första hand placera unga personer på ungdomshem i stället för i häkte och tillkännager detta för regeringen.

2017/18:880 av *Adam Marttinen och Patrick Reslow (SD, -)*:

6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att kriminalisera rymning och tillkännager detta för regeringen.
15. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om fotboja vid frisläppande efter allvarliga brott och tillkännager detta för regeringen.
18. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om strängare regler för permission och tillkännager detta för regeringen.

2017/18:885 av *Adam Marttinen och Patrick Reslow (SD, -)*:

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om oövervakade besök på anstalter och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om kameraövervakning i cellen och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om skärpta regler för permission och tillkännager detta för regeringen.

2017/18:897 av Adam Marttinen och Patrick Reslow (SD, -):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om fängelser med enklare standard för utländska medborgare och tillkännager detta för regeringen.

2017/18:1138 av Linda Snecker m.fl. (V):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör återkomma med ett förslag som innebär att alla intagna på anstalt ges rätt att fullgöra grundskoleutbildning, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör ge lämplig myndighet i uppdrag att tillsammans med funktionshindersorganisationerna kartlägga hur tillgängligheten inom Kriminalvården ser ut samt presentera förslag på vilka åtgärder som behövs för att Kriminalvården bättre ska kunna möta personer med olika funktionsnedsättningar, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör återkomma till riksdagen med ett förslag som innebär att användningen av intensivövervakning med elektronisk kontroll utökas och kan tillämpas vid verkställighet av dom på fängelse upp till ett år och tillkännager detta för regeringen.

2017/18:1505 av Margareta Larsson (-):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ge Socialstyrelsen i uppdrag att utreda effekterna av och samhällskostnaderna för adhd-medicinerna på våra svenska anstalter och tillkännager detta för regeringen.

2017/18:2088 av Markus Wiechel (SD):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att göra samhällstjänst till regel för samtliga fängelsedömda och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att återkomma med förslag till åtgärder mot de som döms till fängelse men som vägrar utföra samhällstjänst, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ingen fånge ska frigges innan eventuella skulder är betalda och tillkännager detta för regeringen.

2017/18:2375 av Finn Bengtsson (M):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över möjligheterna att göra en översyn av statliga myndigheters uppbackning av kommuner som bygger upp och utvecklar avhopparkerksamhet för vuxna kriminella och tillkännager detta för regeringen.

2017/18:2378 av Richard Jomshof (SD):

3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att de obehövade permissionerna för livstidsdömda mördare ska avskaffas och tillkännager detta för regeringen.

2017/18:2549 av Lars Hjälmered (M):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att avskaffa villkorlig frigivning för återfallskriminella och tillkännager detta för regeringen.

2017/18:2808 av Carl-Oskar Bohlin och Erik Bengtzboe (båda M):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om användningen av villkorlig frigivning och tillkännager detta för regeringen.

2017/18:3188 av Tomas Tobé m.fl. (M, C, L, KD):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om bättre anpassade frivårdsinsatser för unga gängkriminella och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att arbets- och utbildningsplikten för intagna i anstalt bör upprätthållas och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ge Kriminalvården förstärkta möjligheter att besluta om föreskrifter vid villkorlig frigivning och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att brott mot föreskrifter vid villkorlig frigivning ska få tydligare och snabbare konsekvenser för den dömda och tillkännager detta för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att intagna i anstalt ska motiveras att genomgå behandlingsprogram mot missbruk och kriminalitet och att vägran att delta i dessa program ska få konsekvenser för den intagnes möjlighet till villkorlig frigivning och tillkännager detta för regeringen.
6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Kriminalvården ska arbeta för att minska risken för att de intagnas skulder ackumuleras under fängelsetiden och tillkännager detta för regeringen.

7. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att hot och våld mot personal alltid ska leda till konsekvenser för den intagne och tillkännager detta för regeringen.
9. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att en huvudman bör ha uppföljnings- och tillsynsansvar för den dömd efter villkorlig frigivning och tillkännager detta för regeringen.
10. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att försändelser till en intagen, förutom försändelser till och från egen advokat samt annan myndighetspost, i hög utsträckning ska kontrolleras av kriminalvårdspersonal och tillkännager detta för regeringen.
11. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att åter tillsätta den av regeringen nedlagda utredningen för att utvärdera det återfallsförebyggande arbetet inom Kriminalvården och tillkännager detta för regeringen.

2017/18:3191 av Tomas Tobé m.fl. (M, C, L, KD):

14. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över den uppsökande verksamheten i häkte för unga och tillkännager detta för regeringen.

2017/18:3192 av Tomas Tobé m.fl. (M, C, L, KD):

2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om avhopparverksamhet och tillkännager detta för regeringen.

2017/18:3238 av Cecilia Widegren (M):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över om Kriminalvården i största möjligaste mån bör undvika att godkänna förflyttningar till hemländer om det riskerar att resultera i en strafflindring eller på annat sätt påverka den redan utdömda påföljden och tillkännager detta för regeringen.

2017/18:3450 av Fredrik Schulte (M):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att överväga att avveckla den villkorliga frigivningen efter två tredjedelar av strafftiden och att varje dömd brottsling i stället måste avtjäna minst den fulla tidsbegränsade strafftid som vederbörande dömts till och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att överväga att varje person som dömts till ett tidsbegränsat fängelsestraff sedan det fulla straffet avtjänats ska friges villkorligt under en tid som motsvarar en tredjedel av samma straffvärde, dock högst två år, och tillkännager detta för regeringen.

3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att överväga att den fånge som missköter sig under sin fängelsevistelse i stället för villkorlig frigivning i linje med punkten ovan ska få sitt fängelsestraff förlängt med samma tid och tillkännager detta för regeringen.

2017/18:3546 av Kent Ekeröth (SD):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om verkställighet i annat land trots förlängd strafftid och tillkännager detta för regeringen.

2017/18:3569 av Ulf KristerSSon m.fl. (M):

52. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över hur villkorlig frigivning normalt kan ske efter avtjänande av tre fjärdedelar av strafftiden och tillkännager detta för regeringen.
64. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Kriminalvården ska arbeta för att intagna i början av verkställigheten ska få hjälp att minska risken för att skulder ackumuleras under fängelsevistelsen och tillkännager detta för regeringen.
65. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om ökat fokus på arbetsförberedande insatser inom ramen för kriminalvården och tillkännager detta för regeringen.
66. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om tydliga krav på samverkan mellan myndigheter rörande personer som avtjänar och har avtjänat fängelsestraff, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
67. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att hot och våld på fängelser alltid ska leda till konsekvenser och tillkännager detta för regeringen.
68. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att inrätta ett nationellt pilotprojekt med sociala stödgrupper för unga vuxna som dömts till fängelsestraff, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
69. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om en effektivare användning av den prøvotid som följer efter villkorlig frigivning och tillkännager detta för regeringen.

2017/18:3582 av Roger Haddad m.fl. (L):

19. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om avhopparverksamhet och tillkännager detta för regeringen.

2017/18:3584 av Roger Haddad m.fl. (L):

7. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om medverkan i Kriminalvårdens behandlingsprogram och tillkännager detta för regeringen.

2017/18:3605 av Linda Snecker m.fl. (V):

3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen snarast bör återkomma med förslag som ligger i linje med vad som föreslås i betänkandet Färre i häkte och minskad isolering (SOU 2016:52) avseende barn och häktning och tillkännager detta för regeringen.

2017/18:3685 av Annie Lööf m.fl. (C):

52. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om förebyggande arbete mot radikaliserings bl.a. inom Kriminalvården och tillkännager detta för regeringen.

2017/18:3735 av Tomas Tobé m.fl. (M):

13. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om ett utvecklat och fortsatt arbete för att inom Kriminalvården kunna upptäcka och motverka radikaliserings på kriminalvårdsanstalterna samt inom frivården och tillkännager detta för regeringen.

2017/18:3738 av Tomas Tobé m.fl. (M):

3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över hur villkorlig frigivning normalt kan ske efter avtjänande av tre fjärdedelar av strafftiden och tillkännager detta för regeringen.
9. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att fängelsestraff för utländska medborgare oftare bör avtjänas i hemlandet och tillkännager detta för regeringen.

2017/18:3751 av Andreas Carlson m.fl. (KD):

2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om vikten av att stödja familjer och det civila samhällets kraft för att påverka utvecklingen och tillkännager detta för regeringen.

2017/18:3837 av Andreas Carlson m.fl. (KD):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att återuppta den nedlagda utredningen En flexibel och effektiv kriminalvård (dir. 2014:99) och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om nolltolerans mot narkotika på anstalter och institutioner och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om senarelagd villkorlig frigivning vid vägran att lämna urinprov och tillkännager detta för regeringen.

4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om kriminalvårdens roll i de nationella insatsteamerna mot extremism och tillkännager detta för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om restriktioner och isolering av barn i häkte och tillkännager detta för regeringen.
6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att anpassa anstalterna för familjeliv och tillkännager detta för regeringen.
7. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om sociala utfallskontrakt och tillkännager detta för regeringen.

2017/18:3899 av Andreas Carlson m.fl. (KD):

13. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om sociala utfallskontrakt och tillkännager detta för regeringen.

BILAGA 2**Motionsyrkanden som avstyrks av utskottet**

Motion	Motionärer	Yrkanden
29. Motioner som bereds förenklad		
2017/18:880	Adam Marttinen och Patrick Reslow (SD, -)	6, 15 och 18
2017/18:885	Adam Marttinen och Patrick Reslow (SD, -)	1–3
2017/18:897	Adam Marttinen och Patrick Reslow (SD, -)	
2017/18:1138	Linda Snecker m.fl. (V)	1 och 2
2017/18:2088	Markus Wiechel (SD)	1–3
2017/18:2378	Richard Jomshof (SD)	3
2017/18:3188	Tomas Tobé m.fl. (M, C, L, KD)	6 och 7
2017/18:3569	Ulf Kristersson m.fl. (M)	64 och 67
2017/18:3837	Andreas Carlson m.fl. (KD)	2 och 6